

ชุดเอกสารศึกษาด้วยตนเอง

วิชาความรู้พื้นฐานด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
หรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

เล่มที่ 3

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ หรือผู้เรียนที่มีความต้องการ จำเป็นพิเศษ

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

การศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ หากครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะเพียงพอสำหรับการสร้างโอกาสและจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงสามารถเรียนรู้และค้นคว้าได้จากหลายแห่งโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ ซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาการ และแนวคิดการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

หลักสูตรการฝึกอบรมครูด้านการสอนคนพิการ พุทธศักราช 2561 ได้ออกแบบให้ผู้เข้าอบรมศึกษาชุดเอกสารศึกษาด้วยตนเอง ก่อนเข้ารับการทดสอบวัดความรู้พื้นฐาน หากมีผลการทดสอบผ่านเกณฑ์สามารถเข้ารับการอบรมภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีการนิเทศ ติดตามผล เพื่อเติมเต็มและแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับการนำไปสู่การปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับคนพิการในสถานศึกษา เมื่อมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครูด้านการสอนคนพิการ พุทธศักราช 2561 จึงมีการปรับสาระให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ และปรับเปลี่ยนให้ส่วนราชการเป็นหน่วยงานจัดอบรม

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ คณะทำงาน ที่ได้ร่วมกันปรับปรุง พัฒนาชุดเอกสารศึกษาด้วยตนเองให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าชุดเอกสารศึกษาด้วยตนเองฉบับนี้จะอำนวยความสะดวกให้การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเจตนารมณ์

(นายสุเทพ ชิตยวงษ์)

เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

รักษาราชการแทนเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

ชุดเอกสารศึกษด้วยตนเอง วิชาความรู้พื้นฐานด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ เล่มนี้ ได้รวบรวมเนื้อหาจากเอกสาร บทความ ของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่ครูและบุคลากรที่สนใจควรทราบ ได้แก่ รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ การจัดบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ และนวัตกรรมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้ครูและผู้สนใจนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น พร้อมทั้งนำแนวทางความรู้แนะนำแก่ผู้ปกครองต่อไป

คณะทำงาน

สารบัญ

หน้า

คำนำ

คำชี้แจง

สารบัญ

แนวทางการใช้ชุดเอกสารศึกษด้วยตนเอง

หน่วยที่ 1	รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ.....	1
	รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ.....	1
	รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะความพิการ.....	4
	รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียนรวม.....	6
	รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ.....	9
หน่วยที่ 2	การจัดบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา	
	สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ.....	12
	การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI).....	12
	การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล	
	(Individualized Education Program: IEP).....	14
	การจัดทำแผนการให้บริการเฉพาะครอบครัว	
	(Individual Family Service Plan: IFSP).....	20
	การให้บริการเปลี่ยนผ่านของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ	
	(Transition Services).....	29
	ศูนย์บริการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ	
	(Student Support Services Center: SSSC).....	36
หน่วยที่ 3	นวัตกรรมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ..	37
	การตอบสนองต่อการช่วยเหลือ.....	37
	เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก.....	41
	การออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล.....	43
	กรอบแนวคิด SETT.....	45
	สรุปสาระสำคัญ.....	49
	แหล่งข้อมูลเพิ่มเติมที่ต้องศึกษา	
	บรรณานุกรม	
	แบบทดสอบท้ายบท	
	แบบเขียนสะท้อนคิด	

แนวทางการใช้ชุดเอกสารศึกษด้วยตนเอง

ท่านที่ศึกษาเอกสารควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ศึกษาขอบข่ายของเนื้อหาสาระสำคัญ และจุดประสงค์
2. ศึกษาขอบข่ายของเนื้อหาและทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างละเอียด
3. ศึกษาแหล่งความรู้เพิ่มเติม
4. โปรดระลึกไว้เสมอว่าการศึกษาจากเอกสารด้วยตนเองเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนาความรู้ด้านการศึกษาพิเศษเท่านั้น ควรศึกษาค้นคว้าและหาประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้อื่น ๆ เพิ่มเติม

หน่วยที่ 1

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในประเทศไทยปัจจุบันนี้มีรูปแบบการจัดที่หลากหลาย และผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษสามารถเลือกรับบริการได้ตามอายุ ประเภทความพิการ และระดับความรุนแรง ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ
2. รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะความพิการ
3. รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียนรวม
4. รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ
5. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก

รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ

ศูนย์การศึกษาพิเศษ หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบหรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต และจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรและชุมชน รวมทั้งจัดสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในประกาศกระทรวง (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ, 2551)

ศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. จัดและส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาในลักษณะศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) และเตรียมความพร้อมของคนพิการ เพื่อเข้าสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนเรียนรวม โรงเรียนเฉพาะความพิการ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. พัฒนาและฝึกอบรมผู้ดูแลคนพิการ บุคลากรที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ
3. จัดระบบและส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับคนพิการ
4. จัดระบบบริการช่วงเชื่อมต่อสำหรับคนพิการ (Transitional Services)
5. ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยครอบครัวและชุมชน ด้วยกระบวนการทางการศึกษา
6. เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ
7. จัดระบบสนับสนุนการจัดการเรียนรวม และประสานงานการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในจังหวัด
8. ภาระหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

ศูนย์การศึกษาพิเศษแบ่งเป็น ศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา จำนวน 12 เขตการศึกษา และศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด จำนวน 64 จังหวัด ดังนี้

1. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 1 จังหวัดนครปฐม
2. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 2 จังหวัดยะลา
3. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา
4. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 4 จังหวัดตรัง
5. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 5 จังหวัดสุพรรณบุรี
6. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 6 จังหวัดลพบุรี
7. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 7 จังหวัดพิษณุโลก
8. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 8 จังหวัดเชียงใหม่
9. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น
10. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 10 จังหวัดอุบลราชธานี
11. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 11 จังหวัดนครราชสีมา
12. ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 12 จังหวัดชลบุรี
13. ศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร
14. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดนนทบุรี
15. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดปทุมธานี
16. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสมุทรปราการ
17. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสมุทรสาคร
18. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดนนทบุรี
19. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดปัตตานี
20. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสตูล
21. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดชุมพร
22. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช
23. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพัทลุง
24. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี
25. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดภูเก็ต
26. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดกระบี่
27. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพังงา
28. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดระนอง
29. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดราชบุรี
30. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

31. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสมุทรสงคราม
32. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดกาญจนบุรี
33. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบุรี
34. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
35. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสิงห์บุรี
36. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุทัยธานี
37. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดชัยนาท
38. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระบุรี
39. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอ่างทอง
40. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดกำแพงเพชร
41. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตาก
42. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดนครสวรรค์
43. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพิจิตร
44. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเพชรบูรณ์
45. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสุโขทัย
46. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุตรดิตถ์
47. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน
48. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดลำพูน
49. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเชียงราย
50. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพะเยา
51. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดแพร่
52. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดน่าน
53. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดลำปาง
54. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเลย
55. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอุดรธานี
56. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสกลนคร
57. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดหนองคาย
58. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดหนองบัวลำภู
59. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดมหาสารคาม
60. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดมุกดาหาร
61. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดอำนาจเจริญ
62. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดกาฬสินธุ์
63. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดนครพนม

64. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดยโสธร
65. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดร้อยเอ็ด
66. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์
67. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสุรินทร์
68. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดชัยภูมิ
69. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดศรีสะเกษ
70. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดจันทบุรี
71. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา
72. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราด
73. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดนครนายก
74. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดปราจีนบุรี
75. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดระยอง
76. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดสระแก้ว
77. ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบึงกาฬ

รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะความพิการ

โรงเรียนเฉพาะความพิการ เป็นสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยเฉพาะ ทั้งในลักษณะอยู่ประจำ ไป กลับ และรับบริการที่บ้าน

บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนเฉพาะความพิการ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ดังนี้

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ ด้านวิชาการ บุคคล งบประมาณ และบริหารทั่วไป
2. จัดตั้งและบริหารงบประมาณ
3. พัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน พัฒนาการเรียนรู้ ส่งเสริมศักยภาพ พัฒนาคุณภาพ บำบัดที่สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพคนพิการ
4. ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ
5. กำกับ ติดตาม ประเมินผล ตามแผนงานและโครงการ
6. ระดมทรัพยากร ดูแลรักษาทรัพย์สินของทางราชการ
7. จัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
8. ส่งเสริมความเข้มแข็งระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในรูปแบบของโรงเรียนเฉพาะความพิการ เป็นการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ในระดับปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับโรงเรียนเฉพาะความพิการสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนทั้งสิ้น 48 โรงเรียน ใน 36 จังหวัด แบ่งออกเป็น 4 ประเภทความพิการ ดังนี้

1. โรงเรียนเฉพาะความพิการสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น มี 2 โรงเรียน ใน 2 จังหวัด รับเด็กอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนปลาย แบบอยู่ประจำ ได้แก่

- 1.1 โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคเหนือในพระบรมราชินูปถัมภ์ จังหวัดเชียงใหม่
- 1.2 โรงเรียนสอนคนตาบอดภาคใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. โรงเรียนเฉพาะความพิการสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มี 21 โรงเรียน ใน 20 จังหวัด และกรุงเทพมหานคร รับเด็กอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนปลาย แบบอยู่ประจำ ได้แก่

- 2.1 โรงเรียนเศรษฐเสถียรในพระราชูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร
- 2.2 โรงเรียนโสตศึกษาทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร
- 2.3 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนนทบุรี
- 2.4 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม
- 2.5 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา
- 2.6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.7 โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.8 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี
- 2.9 โรงเรียนโสตศึกษาปานเลิศ จังหวัดลพบุรี
- 2.10 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดตาก
- 2.11 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.12 โรงเรียนโสตศึกษาอนุสารสุนทร จังหวัดเชียงใหม่
- 2.13 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
- 2.14 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี
- 2.15 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดมุกดาหาร
- 2.16 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.17 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสุรินทร์
- 2.18 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชัยภูมิ
- 2.19 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี
- 2.20 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี
- 2.21 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดพังงา

3. โรงเรียนเฉพาะความพิการสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มี 19 โรงเรียน ใน 19 จังหวัด รับเด็กอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนปลาย แบบอยู่ประจำ ได้แก่

- 3.1 โรงเรียนชุมพรปัญญาคุณ
- 3.2 โรงเรียนสงขลาพัฒนาปัญญา
- 3.3 โรงเรียนนครศรีธรรมราชปัญญาคุณ
- 3.4 โรงเรียนภูเก็ตปัญญาคุณ
- 3.5 โรงเรียนสุพรรณบุรีปัญญาคุณ
- 3.6 โรงเรียนเพชรบุรีปัญญาคุณ
- 3.7 โรงเรียนลพบุรีปัญญาคุณ
- 3.8 โรงเรียนนครสวรรค์ปัญญาคุณ
- 3.9 โรงเรียนพิษณุโลกปัญญาคุณ
- 3.10 โรงเรียนพิจิตรปัญญาคุณ
- 3.11 โรงเรียนกาวิละอนุกุล จังหวัดเชียงใหม่
- 3.12 โรงเรียนน่านปัญญาคุณ
- 3.13 โรงเรียนเชียงรายปัญญาคุณ
- 3.14 โรงเรียนแพร่ปัญญาคุณ
- 3.15 โรงเรียนอุบลปัญญาคุณ
- 3.16 โรงเรียนกาฬสินธุ์ปัญญาคุณ
- 3.17 โรงเรียนนครราชสีมาปัญญาคุณ
- 3.18 โรงเรียนระยองปัญญาคุณ
- 3.19 โรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญาคุณ

4. โรงเรียนเฉพาะความพิการสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว หรือสุขภาพ มี 5 โรงเรียน ใน 5 จังหวัด รับเด็กอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนปลาย แบบอยู่ประจำ ได้แก่

- 4.1 โรงเรียนศรีสังวาลย์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- 4.2 โรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- 4.3 โรงเรียนสำหรับคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหวของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 4.4 โรงเรียนศึกษาพิเศษชัยนาท
- 4.5 โรงเรียนเฉลิมพระนามานุสรณ์ (ศึกษาพิเศษชลบุรี)

5. โรงเรียนศึกษาพิเศษเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดยะลา (รับคนพิการทุกประเภท)

รูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียนรวม

การเรียนรวม (Inclusive Education) เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่จัดให้นักเรียนในวัยเดียวกันทุกคนได้เข้าเรียนในชั้นเรียนเดียวกันให้ได้มากที่สุด โดยไม่มีข้อจำกัดในความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน มีการปรับหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการสนับสนุนบริการและความช่วยเหลือที่ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนรายบุคคล เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ได้ใน

สภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุด (เอกสารชุดศึกษาด้วยตนเอง เล่มที่ 16 การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม)

สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในประเทศไทย ที่ผ่านมา ได้มีการจัดการเรียนรวม ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่มีความบกพร่องประเภทต่างๆ ได้เรียนร่วมกับนักเรียนปกติทั่วไปนั้น จะต้องคำนึงถึงความหมายของเด็กแต่ละบุคคล โดยใช้แผนการศึกษาเฉพาะบุคคลเป็นตัวกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรวมในแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเด็กโดยได้รับความร่วมมือสนับสนุนและความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้เด็กได้เข้าเรียนรวมมากที่สุด เพื่อเด็กสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ในภาษาอังกฤษมีคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการเรียนรวม 2 คำ คือ

Mainstreaming หมายถึง การเรียนรวมเต็มเวลานั้นคือ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จะถูกส่งเข้าไปเรียนในห้องเรียนสำหรับผู้เรียนทั่วไปทุกอย่าง และไม่มีการบริการเพิ่มเติมสำหรับผู้เรียนประเภทนี้

Integration หมายถึง การเรียนรวมระหว่างผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษกับผู้เรียนทั่วไป แต่เป็นการเรียนรวมบางเวลา นั่นคือ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจะเข้าไปเรียนรวมในชั้นปกติบางเวลาเท่านั้น และมีความหมายรวมไปถึงการจัดการชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติด้วย

รูปแบบการจัดการศึกษาเรียนรวมมี 6 ลักษณะ ดังนี้

1. ชั้นเรียนปกติเต็มวัน เป็นการจัดผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเข้าเรียนร่วมกับผู้เรียนทั่วไปเต็มเวลา และเรียนเหมือนกับนักเรียนทั่วไปทุกประการ โดยอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น และนักเรียนไม่ได้รับบริการทางการศึกษาพิเศษโดยตรง นักเรียนที่จะเข้าเรียนในลักษณะนี้ได้ควรเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องเล็กน้อย มีความพร้อมในด้านการเรียนตลอดจนวุฒิภาวะทางการอารมณ์และสังคม นักเรียนจะได้รับบริการเสริมทางอ้อมได้แก่

1.1 จัดบริการสื่อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษาให้ เช่น แว่นสายตา หรือแว่นขยาย บริการล่ามภาษามือ

1.2 จัดครูการศึกษาพิเศษ ช่วยให้คำแนะนำ เทคนิคการสอน และความต้องการทั่วไปของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษให้กับครูเรียนรวมชั้นปกติเป็นการนิเทศภายใน

1.3 จัดอบรมครูทั้งโรงเรียน ให้มีความรู้ทางด้านการสอนเด็กพิเศษ

2. เรียนรวมชั้นปกติเต็มวันและมีครูการศึกษาพิเศษให้คำปรึกษา

การจัดการเรียนรวมวิธีนี้คล้ายกับวิธีแรกก็คือ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไปเต็มเวลาแต่มีครูการศึกษาพิเศษคอยช่วยเหลือครูประจำชั้นและครูประจำวิชา ครูการศึกษาพิเศษนี้เรียกว่า ครูที่ปรึกษา ครูประเภทนี้ไม่ทำการสอนโดยตรง แต่ให้คำแนะนำแก่ครูที่สอนนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการสอนจัดสภาพแวดล้อมและจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับนักเรียน รวมทั้งช่วยประเมินผลพัฒนาการในการเรียนรู้ของเด็กพิเศษด้วย

3. การเรียนรวมปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน

เป็นการจัดการเรียนตามปกติในห้องเรียนปกติอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น แต่ได้รับการ

ด้านการสอนเสริมจากครูเดินสอนตามตารางที่กำหนด หรือถ้าเด็กพิเศษคนใดมีความต้องการจำเป็นทางด้านกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด ครูแก้ไขการพูด ซึ่งครูเดินสอนจะเดินทางไปตามโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กพิเศษเนื่องจากจำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนมีไม่มากนัก (ประมาณโรงเรียนละ 3 – 4 คน) ครูจึงต้องเดินจากโรงเรียนหนึ่งไปอีกโรงเรียนหนึ่ง จึงเรียกครูประเภทนี้ว่า “ครูเดินสอน”

4. การเรียนร่วมชั้นปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม

รับการสอนเสริมจากครูสอนเสริมนักเรียนพิเศษเรียนในชั้นปกติเต็มเวลาแต่จะได้ครูสอนเสริม คือ ครูการศึกษาพิเศษที่ปฏิบัติงานประจำอยู่ในห้องเสริมวิชาการ นักเรียนพิเศษที่ต้องการเรียนเสริมบางวิชาก็จะได้รับตารางเรียนสอนเสริมเป็นเวลา อาจจะวันละ 1 – 2 ชั่วโมง หรือมากกว่านี้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน นักเรียนทุกคนที่เข้ามาในห้องนี้จะต้องมีตารางเรียนที่กำหนดไว้แน่นอนครูสอนเสริมอาจจะมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ขึ้นอยู่กับจำนวนและประเภทของเด็กพิเศษ อาจสอนเด็กเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มเล็ก ๆ ก็ได้ และสอนในเนื้อหาที่เด็กไม่ได้รับการสอนในชั้นเรียนปกติ เช่น ภาษามือสำหรับเด็กหูหนวก อักษรเบรลล์สำหรับเด็กตาบอด หรือสอนเนื้อหาที่เด็กมีปัญหา ครูสอนเสริมยังมีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูปกติในโรงเรียนเรียนร่วมอีกด้วย

ห้องเสริมวิชาการ (Resource Room) เป็นห้องที่มีขนาดเท่ากับห้องเรียนหรืออาจมีขนาดใหญ่กว่าหรือเล็กกว่าก็ได้ ในห้องมีอุปกรณ์ เครื่องมือ ตลอดจนเอกสารและหนังสือที่จำเป็นต้องใช้ในการสอนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

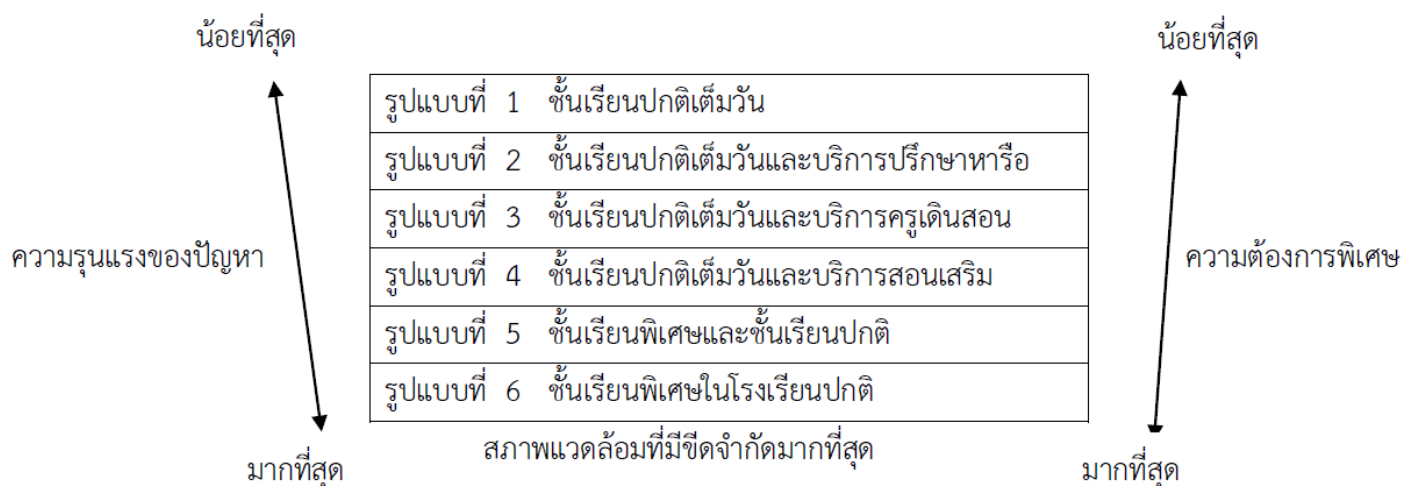
5. ชั้นพิเศษในโรงเรียนปกติและเรียนร่วมบางวิชา

เป็นการจัดเด็กพิเศษไว้ในชั้นเรียนพิเศษโดยรวมประเภทของเด็กพิเศษไว้เป็นกลุ่มในห้องเดียวกัน มีครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้ดูแลและสอนแทบทุกวิชา มีบางวิชาที่ให้เด็กพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติกับเด็กทั่วไป เช่น วิชาพลศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรี-นาฏศิลป์ การงานพื้นฐานอาชีพ จริยศึกษา จะเรียนร่วมได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของเด็กแต่ละบุคคล ซึ่งครูการศึกษาพิเศษและครูปกติต้องร่วมกันทำงานร่วมกันรับผิดชอบรูปแบบนี้จัดได้ทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

6. ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ

เป็นการจัดเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องประเภทเดียวกันไว้รวมกันเป็นกลุ่ม เด็กเหล่านี้จะเรียนในชั้นพิเศษตลอดเวลา โดยมีครูการศึกษาพิเศษสอนทุกวิชา การเรียนร่วมในลักษณะนี้จะจัดให้กับเด็กพิเศษที่มีความพิการค่อนข้างมาก แต่เด็กจะได้โอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทั่วไปกับเด็กทั่วไปในโรงเรียน เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ การรับประทานอาหาร การจัดงานหรือกิจกรรมในโรงเรียน วันไหว้ครู เป็นต้น

การจัดการเรียนร่วมทั้ง 6 รูปแบบหรือการจัดการเรียนร่วมในลักษณะอื่นได้นั้น ขึ้นอยู่กับ สภาพความพิการและความพร้อมของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (Special needs) รวมทั้งจากหลายๆ ฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครอง เด็ก ครู ผู้บริหาร บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและ นักวิชาชีพที่จะร่วมกันจัดการเรียนร่วมได้เหมาะสมที่สุดดังแผนภูมินี้

แต่ถ้าเด็กมีความพร้อมน้อยก็จะเรียนร่วมได้น้อยลง

ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มุ่งจัดในลักษณะการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) ซึ่งหมายถึง การจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนในระบบการศึกษาเดียว โดยไม่แยกว่า เด็กพิการต้องไปเรียนในสถานศึกษาเฉพาะทาง รวมทั้งเด็กพิการต้องได้รับการสนับสนุนทุกด้าน ทั้งด้านการแพทย์ วิชาการ สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา โรงเรียน ต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตร ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ เทคนิคการเรียนการสอน สถานที่ ฯลฯ รวมทั้ง จัดบุคลากรสนับสนุน ทั้งนี้เพื่อให้เด็กพิการได้เรียนรวมในสถานศึกษาเดียวกัน

รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ

ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตาม อัยยาศัย แก่คนพิการโดยเฉพาะ โดยหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันทางสังคมอื่นเป็นผู้จัด ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษาและหลักสูตรระยะสั้น

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ

1. เพื่อให้ครอบครัวมีความตระหนักรู้ในเรื่องการดูแลและพัฒนาศักยภาพคนพิการ
2. เพื่อให้ครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี และทักษะ สามารถพัฒนาศักยภาพคนพิการได้
3. เพื่อให้ครอบครัว มีการรวมกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสริมสร้างกำลังใจซึ่งกันและกัน ตลอดจน

มีการสร้างเครือข่ายในทุกระดับ

4. เพื่อให้คนพิการมีพัฒนาการเต็มศักยภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมี

ความสุข

หลักสูตรที่ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้

1. หลักสูตรการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. หลักสูตรการศึกษาระดับอาชีวศึกษา
5. หลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา
6. หลักสูตรการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย
7. หลักสูตรระยะสั้น

รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก

(เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. : คัมภีร์ กศน.)

การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาตามปกติซึ่งมีเหตุผลมาจากพื้นฐานของบุคคลตามปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาและการเรียนรู้หรือตามปรัชญาความเชื่อทางการเมือง ปรัชญาความเชื่อทางศาสนาและความศรัทธา หรือเป็นการสนองความต้องการส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะมิใช่การศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทั่วไป หรือแม้กระทั่งการสนองตอบของบุคคลที่จะปฏิเสธระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในการศึกษาระบบปกติ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น ตัวอย่างการจัดการศึกษาทางเลือกในปัจจุบัน สามารถเห็นได้จาก รูปแบบของโรงเรียนวิถีธรรม โรงเรียนวิถีธรรมชาติการสอนแบบ Home-based learning หรือ Home-school เป็นต้น ซึ่งมีจุดเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหาหลักสูตร การจัดบรรยากาศให้เข้ากับวิถีของชุมชน และความเชื่อเป็นหลัก

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการศึกษาทางเลือก

1. เพื่อให้การเรียนรู้ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้าน
2. เพื่อแก้ปัญหาของระบบการศึกษาในปัจจุบัน เป็นทางเลือกให้ แก่ประชาชนทุกกลุ่มให้ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม และเป็นเครื่องมือ พัฒนามนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคล
3. เพื่อกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังประชาชน ให้มี สิทธิและเสรีภาพในการจัดการศึกษาด้วยตนเอง

รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก

รูปแบบของการศึกษาทางเลือก มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน และกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเนื้อหา สาระที่เรียนรู้ แนวทางของการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย มีดังนี้

สุชาติ) จักรพิสุทธิ์, 2548)

1. การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวหรือโฮมสคูล ซึ่ง ครอบคลุมทั้งแบบครอบครัวเดี่ยว กลุ่ม และเครือข่ายครอบครัว
2. การศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่ สามารถจัดหลักสูตร หรือกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากโรงเรียน ตามแนวกระแสหลักทั่วไป เน้นนวัตกรรมการเรียนรู้การทดลองปฏิบัติ หรือ ประสบการณ์เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เป็นต้น
3. การศึกษาทางเลือกสายครูภูมิปัญญา ได้แก่ พ่อครู ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความรู้แก่ผู้เรียน เช่น ศิลปะ การช่าง ด้านเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน สมุนไพร เป็นต้น
4. การศึกษาทางเลือกสายศาสนาและวิถีปฏิบัติธรรม จัดการ เรียนรู้แก่สมาชิกทั้งแนวเศรษฐกิจพอเพียง ต่อต้านการบริโภคนิยม การ ปฏิบัติสมาธิในแนวต่าง ๆ ตามวิถีความเชื่อ
5. การศึกษาทางเลือกที่เป็นสถาบันนอกระบบ ได้แก่ กลุ่ม กิจกรรมทางการศึกษาที่มีการจัดหลักสูตร หรือกระบวนการเรียนรู้ของ ตนเอง ไม่อิงกับหลักสูตรรัฐ มีทั้งแบบเสียค่าใช้จ่าย และไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เสริมสิกขาลัย สถาบันเรียนรู้ขององค์กรพัฒนา เอกชน (NGOs) เป็นต้น
6. การศึกษาทางเลือกกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เป็นการเรียนรู้ ที่กว้างขวางหลากหลายที่สุด มีผลใน การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทั้ง กลุ่มการเรียนรู้ ผ่านกลุ่มกิจกรรมชุมชน การสืบสานภูมิปัญญา การฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากร การแพทย์พื้นบ้าน การสาธารณสุข การจัดการปัญหาชุมชน เด็ก และสตรี เป็นต้น
7. การศึกษาทางเลือกผ่านสื่อการเรียนและแหล่งเรียนรู้ ทั้งที่ เป็นสื่อมวลชน เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อชุมชน อินเทอร์เน็ต ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งเรียนรู้ ต่าง ๆ

หน่วยที่ 2

การจัดบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI)

เด็กพิการแต่ละคนมีศักยภาพ หากได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม โดยวิธีการที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล เด็กพิการจะสามารถ ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามศักยภาพ ต้องได้รับความเข้าใจและการช่วยเหลือที่ถูกต้อง เหมาะสมตั้งแต่แรกพบความพิการหรือแรกเกิด ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กพิการตั้งแต่แรกเริ่มจึงมีความสำคัญยิ่ง ผู้ปกครอง ครู อาสาสมัครเพื่อเด็กพิการหรือบุคคลทั่วไปหากมีความรู้ความเข้าใจในการ ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการก็จะสามารถให้การช่วยเหลือเด็กพิการได้ถูกต้องเหมาะสม มากขึ้น

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หมายถึง กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพและเตรียมความพร้อมให้กับเด็กที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่แรกเกิดหรือตั้งแต่เมื่อทราบว่ามี ความบกพร่อง โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพที่มีอยู่โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งต้องมี การประเมินศักยภาพเบื้องต้น สภาพความบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นต่อไป การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์และวางแผนร่วมกับผู้ปกครอง การปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพตามแผนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองที่มีความรู้กับครูผู้สอน ตลอดจนการประเมินผลทั้งระหว่าง การให้บริการและหลังการให้บริการช่วยเหลือ ทั้งนี้โปรแกรมที่จัดขึ้นต้องเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละบุคคล

รูปแบบการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการมีหลายรูปแบบซึ่งเป็นการทำงานระหว่างครอบครัว กับบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการศึกษาพิเศษเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการช่วยเหลือเด็ก การให้บริการช่วยเหลืออาจทำได้หลายรูปแบบในขณะเดียวกันซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบทางการแพทย์ (Medical Model)

เป็นรูปแบบที่เด็กพิการจะอยู่ในความดูแลของแพทย์ มีส่วนน้อยที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟู ด้านการศึกษา ในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มจะเกิดผลน้อยถ้าผู้ให้บริการเน้นการให้บริการทาง การแพทย์เพียงอย่างเดียว เพราะการฟื้นฟูทางการแพทย์ให้ความสนใจในการรักษาสิ่งที่มีความบกพร่องของ เด็กพิการที่เหมือนกันกับเด็กทั่วไป

2. รูปแบบทางการศึกษา (Educational model)

เป็นรูปแบบการให้บริการช่วยเหลือเด็กพิการให้มีความรู้และพัฒนาการและความสามารถในการเรียนรู้ได้มากที่สุดตามขั้นตอนพัฒนาการของเด็กทั่วไป ทั้งนี้ไม่สนใจสาเหตุของความพิการ การทดสอบมีขึ้นเพื่อประเมิน ความสามารถและปัญหาของเด็ก การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมศักยภาพและในขณะเดียวกันก็มุ่ง ลดปัญหา ของเด็กเป็นรายบุคคล

3. รูปแบบเกี่ยวกับวิธีการทำงานระหว่างผู้ปกครองกับผู้ชำนาญการ

3.1 ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (Expert Model)

การให้บริการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในรูปแบบนี้ ผู้เชี่ยวชาญจะแนะนำวิธีการพัฒนาเด็กให้ผู้ปกครองรับความรู้อย่างเดียว เช่น แนะนำว่าควรทำอะไร เหมือนคนไข้ไปหาหมอ ต้องทำตามคำสั่งหมอ ผลจากการให้บริการในรูปแบบนี้พบว่า ผู้ปกครองจะเกรงใจผู้เชี่ยวชาญ ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำอะไรต้องรอผู้เชี่ยวชาญนำก่อน ผู้ปกครองจะไม่เชื่อมั่นในตนเองที่จะตัดสินใจทำอะไรกับลูก ผู้ปกครองมักอยากส่งลูกให้เข้าเรียนในโรงเรียนเฉพาะทาง ซึ่งผู้ปกครองจะเชื่อว่าครูคือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะ ฟันฟูและสอนลูกได้ดีกว่าตนเอง แต่เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญก็ไม่ได้รู้ทุกอย่างทั้งหมดเกี่ยวกับรายละเอียดของ เด็กและไม่ได้ถามความคิดเห็นจากผู้ปกครองที่อยู่กับเด็กมานาน จึงทำให้มีข้อบกพร่องมากซึ่งผู้ปกครองจะ ไม่พอใจและตำหนิผู้เชี่ยวชาญด้วย

3.2 การส่งต่อความรู้ (Transplant Model)

ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าตัวเองมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเด็กพิการทุกอย่างแต่เห็นความสำคัญของ ผู้ปกครองว่ามีประโยชน์ในการเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเด็กเหมือนกับพี่เลี้ยงให้บริการ ช่วยเหลือตามรูปแบบนี้ เชื่อว่า ผู้ปกครองทำงานฟื้นฟูช่วยเหลือลูกของตนเองได้ โดยผู้เชี่ยวชาญสอนให้ ผู้ปกครองรู้วิธีการที่ถูกต้อง แต่มีปัญหาเกิดขึ้นจากการที่ผู้เชี่ยวชาญมีบทบาทในการควบคุมตัดสินใจในการ ช่วยเหลือเด็กทั้งหมดโดยไม่ไว้วางใจ ผู้ปกครองผู้เชี่ยวชาญต้องมีทักษะในการสอนผู้ปกครองและมี ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ซึ่งทำให้ ผู้ปกครองมีความพอใจมากกว่า รูปแบบที่ 1

3.3 ผู้ปกครองเป็นลูกค้าที่มารับบริการ (Consumer Model)

การให้บริการตามรูปแบบนี้ ผู้ปกครองสามารถตัดสินใจได้เองและเลือกใช้บริการจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ซึ่งมีบทบาทในการให้คำแนะนำและเสนอทางเลือกที่หลากหลายตัวอย่าง เช่น การเลือกวิธีการสื่อสารของเด็กหูหนวกในชนบทว่าจะใช้ภาษามือหรือภาษาพูดเป็นสิ่งที่ยาก ผู้เชี่ยวชาญ ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียในการใช้วิธีทั้งสองวิธีแก่ผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองต้องตัดสินใจเลือก วิธีการเอง

3.4 การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับผู้เชี่ยวชาญ (Partnership Model)

รูปแบบนี้เชื่อว่าครูเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ ส่วนผู้ปกครองเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับลูกของเขาเอง ความร่วมมือที่เกิดขึ้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล เนื่องจากพ่อแม่รัก และสนใจลูกของตนเองมากกว่าคนอื่น เขาจะคิดและเอาใจใส่ลูกมาก สนใจพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละวัน การฟื้นฟูและพัฒนาเด็กที่เกิดจากความร่วมมือในการทำงานระหว่างผู้ปกครองกับผู้เชี่ยวชาญจึงมี ประสิทธิภาพมากที่สุด และมีผลเสียน้อยกว่ารูปแบบอื่น ๆ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต้องยอมรับนับถือรับฟังความคิดเห็นและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการให้เกิดประสิทธิผลอย่างทั่วถึงนั้นมี ขอบข่ายการจัดบริการอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล ประวัติจากหลักฐานและสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
2. ประเมินความสามารถพื้นฐานปัจจุบันของเด็กพิการ

3. เยี่ยมบ้าน
4. จัดทำแผนให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเฉพาะครอบครัว
5. อบรมผู้ปกครอง
6. จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพและเตรียมความพร้อมตามแผนที่กำหนด
7. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เด็กพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ ตามความต้องการจำเป็น
8. เยี่ยมโรงเรียนเรียนร่วม
9. ให้บริการช่วยเหลือโดยชุมชนและบริการทรัพยากรการเรียนรู้

การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP)

การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลมีต้นกำเนิดที่สหรัฐอเมริกาโดยมีพัฒนาการ ตามลำดับ ดังนี้ ในปี ค.ศ. 1975 รัฐบาลกลางได้ออกกฎหมายฉบับหนึ่งชื่อว่า Education For All Handicapped Children Act of 1975 ซึ่งเรียกย่อๆว่า Public Law 94-142 หรือ PL 94-142 ซึ่งมีผล บังคับใช้ในปี ค.ศ. 1977 สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้รัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษา แก่เด็กพิการอายุ ระหว่าง 3-21 ปีเพิ่มมากขึ้นจากเดิมต่อมาในเดือนตุลาคมปี ค.ศ.1990 รัฐบาลกลางได้ ออกกฎหมาย Individuals with Disabilities Education Act : IDEA 1 (PL 101-476) ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลแก่เด็กพิการทุกคน โดยให้ความสำคัญกับ ผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง เพราะเชื่อว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กพิการร่วมกับนักการศึกษา และผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญ ในการนำเด็กพิการเข้าถึงบริการทางการศึกษาตามที่กฎหมายให้สิทธิไว้

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายหลักของประเทศได้รับรองสิทธิ เสรีภาพ และคุ้มครองสิทธิของประชาชนไว้อย่างครอบคลุม โดย ส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการนั้นมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังนี้

มาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจน จบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อ พัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและ สนับสนุนให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับ การศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือ กันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษา แห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน

เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รัฐจึงได้มีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพอันจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้มีการ พัฒนาสังคม และประเทศจึงได้มีการตรากฎหมายเพิ่มเติมให้คนทั่วไปและคนพิการได้มีสิทธิได้รับการศึกษาในทุกระดับ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ประกอบด้วยกฎหมายสำคัญดังนี้

1. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 มาตรา 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้ 1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา 2) เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น 3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคลมาตรา 7 ให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่จัดการเรียนร่วม สถานศึกษาเอกชนการกุศลที่จัดการการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ ที่ได้รับรองมาตรฐานได้รับเงินอุดหนุนและความ ช่วยเหลือพิเศษจากรัฐ โดยหลักเกณฑ์และวิธีการในการรับเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด มาตรา 8 วรรคหนึ่ง ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล วรรคสอง ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดและศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย วรรคสาม ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดสภาพแวดล้อมและระบบ สนับสนุนการเรียนการสอน วรรคสี่ ให้สถานศึกษาในระดับอุดมศึกษามีหน้าที่รับคนพิการในสัดส่วนหรือ จำนวนที่เหมาะสม วรรคห้า สถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษาให้ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมตามกฎหมาย วรรคหก ให้สถานศึกษาประสานความร่วมมือจากชุมชนและนักวิชาชีพ เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาทุกระดับ

2. กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการให้คนพิการ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2550 ออกตามความในมาตรา 10 วรรคสาม และมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้คนพิการ มีสิทธิได้รับสิ่ง อำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

3. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 ได้กำหนดองค์ประกอบกระบวนการจัดทำ บุคคลที่เกี่ยวข้อง การ นำแผนไปสู่การปฏิบัติ การทบทวน ปรับปรุงและความสำคัญของแผนต่อการส่งต่อไว้อย่างชัดเจน

ด้วยเหตุจากรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการจึงต้องจัดการศึกษาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนพิการให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลให้กับคนพิการในวัยเรียนทุกคน

วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

1. เพื่อให้คนพิการได้รับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นรายบุคคล
2. เพื่อใช้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ การตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนและ พัฒนาการของคนพิการ
3. เพื่อให้ผู้ปกครอง ครู นักวิชาชีพ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาให้คนพิการแต่ละคนได้รับพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

4. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถวางแผนจัดบริการทางการศึกษา ตลอดจนจัดหา สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อและบริการที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) หมายถึง แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจน กำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะ บุคคล

องค์ประกอบของแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศกระทรวงเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552 โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ชื่อ - สกุล เลขประจำตัวประชาชน การจดทะเบียนคนพิการ วันเดือนปีเกิด ประเภทความพิการ ชื่อ-สกุลบิดามารดา ชื่อ-สกุลผู้ปกครอง และที่อยู่ของผู้เรียนหรือผู้ปกครองที่ติดต่อได้
2. ข้อมูลด้านการแพทย์หรือด้านสุขภาพเป็นข้อมูลของผู้เรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยและการรักษา ประกอบด้วย โรคประจำตัว ประวัติการแพทย์ โรคภูมิแพ้ ข้อจำกัดอื่นๆ และผลการตรวจทางการแพทย์ต่าง ๆ
3. ข้อมูลด้านการศึกษาเป็นข้อมูล que ผู้เรียนได้รับหรือไม่ได้รับการศึกษา บริการทางการศึกษา ประกอบด้วย การได้รับการศึกษาหรือบริการทางการศึกษาจาก ศูนย์การศึกษาพิเศษ โรงเรียนเฉพาะ ความพิการ โรงเรียนเรียนร่วม การศึกษาด้านอาชีพ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และ อื่น ๆ
4. ข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็น เป็นข้อมูลความสามารถพิเศษ บุคลิกภาพเฉพาะบุคคลหรือข้อมูลบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนพื้นฐานสถานภาพครอบครัว
5. กำหนดแนวทางการศึกษาและการวางแผนการจัดการศึกษาพิเศษเป็นข้อมูลของผู้เรียนในการวางแผนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ระดับความสามารถในปัจจุบัน เป้าหมายระยะเวลา 1 ปี จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (เป้าหมายระยะสั้น) เกณฑ์และวิธีประเมินผล และผู้รับผิดชอบ

6. ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เป็นการระบุนายการ รหัส สิ่งที่มีอยู่แล้ว สิ่งที่ต้องการ จำนวนเงินที่ขออุดหนุน เหตุผลและความจำเป็น และผู้ประเมิน

7. คณะกรรมการจัดทำแผนเป็นการระบุงค์คณะบุคคลในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ประกอบด้วย ผู้บริหาร บิดามารดาผู้ปกครอง ครูประจำชั้น หัวหน้างานวิชาการสหวิทยาการ

8. ความเห็นของบิดามารดาผู้ปกครองหรือผู้เรียนการลงความเห็นชอบในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

องค์ประกอบของแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลทั้ง 8 ข้อ เป็นข้อมูลสำคัญพื้นฐานเพื่อ นำไปสู่การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล อันจะนำไปสู่กระบวนการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเหมาะสมตามความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน

กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์จากแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

1. ประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.1 ผู้เรียนได้รับการช่วยเหลือ บำบัด พื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนาเต็มตามศักยภาพของ แต่ละบุคคลอย่างเหมาะสม

1.2 ผู้เรียนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทาง การศึกษาตามกฎหมายกระทรวง เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกสื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2550

1.3 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ การวัดและประเมินผลตลอดจนการปรับปรุงเป้าหมายในการจัดการศึกษาของตน

1.4 ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพอย่างเป็นระบบ

2. ประโยชน์ต่อครูผู้สอน

2.1 มีข้อมูลในการวางแผนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน

2.2 รู้ขอบเขตความรับผิดชอบของตนเอง

2.3 มีข้อมูลในการจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคลให้สอดคล้องตามศักยภาพของผู้เรียน

2.4 วัดและประเมินผลการพัฒนาได้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.5 สามารถปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน

2.6 สามารถจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน

3. ประโยชน์ต่อผู้ปกครอง

3.1 มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษาและรับรู้เป้าหมายในการพัฒนาบุตรหลาน

3.2 สามารถขอรับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ เพื่อนำไปใช้ฝึกบุตรหลานที่บ้านได้อย่างต่อเนื่อง

3.3 มีความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการฝึกและพัฒนาการศึกษาของบุตรหลานได้

3.4 ได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล การปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาให้สอดคล้อง

เหมาะสมกับศักยภาพของบุตรหลาน

3.5 ได้รับทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของบุตร ซึ่งสามารถนำมาวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตบุตรหลานได้อย่างมีเป้าหมาย

4. ประโยชน์ต่อสถานศึกษา

4.1 เป็นข้อมูลในการจัดคนพิการเข้าศึกษาในรูปแบบ ระบบ และระดับที่เหมาะสม มีข้อมูลที่ชัดเจนในการวางแผนบริหาร จัดงบประมาณ และการพัฒนาหลักสูตรและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแก่คนพิการ

4.2 สถานศึกษาสามารถวางแผนจัดบริการทางการศึกษา ตลอดจนจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ

4.3 สถานศึกษากำหนดทิศทางการจัดการ การประสาน การส่งต่อผู้เรียนให้กับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.4 สถานศึกษามีข้อมูลเพื่อในการปรับปรุง พัฒนา ส่งเสริมการจัดการศึกษาของคนพิการ

5. ประโยชน์ต่อผู้บริหาร

5.1 มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษา การวัดผล ประเมินผล และการปรับปรุงการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนอย่างเหมาะสม

5.2 มีข้อมูลในการวางแผนการบริหารการจัดงบประมาณและการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของคนพิการ

5.3 มีข้อมูลในการจัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน

6. ประโยชน์ต่อนักวิชาชีพ

นักวิชาชีพได้ใช้ความรู้ความสามารถวิชาชีพของตนเอง ในการร่วมวิเคราะห์วางแผนประเมิน พัฒนาการคนพิการรายบุคคล โดยเน้น ศักยภาพที่แตกต่างของคนพิการอย่างละเอียด และเกิดความเข้าใจว่าคนพิการต้องการได้รับการจัดการศึกษาเป็นการเฉพาะแต่ละบุคคล

ขั้นตอนในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล (Data Base)

โดยการรวบรวมข้อมูลของผู้เรียนจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้ การสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

2. การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา (Screening Test)

กระบวนการคัดกรอง ทำได้โดยใช้แบบคัดกรองของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2550 เป็นหลัก และอาจใช้แบบคัดกรองของหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อประมวลข้อมูลเพิ่มเติม

3. การประเมินความสามารถพื้นฐาน (Based Assessment)

โดยการตรวจสอบและประเมินผู้เรียน เพื่อค้นหาศักยภาพหรือความสามารถที่เป็นจุดเด่นของ

ผู้เรียนและทักษะที่ผู้เรียนมีความสามารถในปัจจุบัน (Functional skill) รวมทั้งค้นหาจุดด้อย หรือ ปัญหาของผู้เรียน ทั้งนี้ควรประเมินในหลายสถานการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง กรณีผู้เรียนที่มีความพร้อม ให้พิจารณาเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่าน (Transition)

4. การประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง (Cooperation)

ผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบต้องประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาตามความต้องการ

พิเศษของผู้เรียน เช่น ครูประจำวิชา นักกายภาพบำบัด/นักจิตวิทยา/นักกิจกรรมบำบัด/นักอรรถบำบัด เพื่อประเมินความสามารถ วางแผนในการพัฒนาการเรียนรู้หรือศักยภาพ ตลอดจนการวัดและประเมินผล พัฒนาการ

5. การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) โดยการประชุมคณะกรรมการเพื่อจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ตามองค์ประกอบที่กำหนดไว้ใน ประกาศกระทรวงเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2552

6. การให้บริการด้วยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม (Appropriate Intervention Activities) ในการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนพิการทุกประเภทจะต้องคำนึงถึงกิจกรรมเช่นเดียวกับผู้เรียนทั่วไปตามแผนการสอนเฉพาะบุคคล (Individual Implementation Plan: IIP)

6.1 ในกรณีการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) ซึ่งประกอบด้วยทักษะสำคัญ 7 ด้าน ดังนี้

- 1) ทักษะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ (Gross Motor Skill)
- 2) ทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก (Fine Motor Skill)
- 3) ทักษะการช่วยเหลือตนเอง (Self - Help Skill)
- 4) ทักษะการรับรู้และการแสดงออกทางภาษา (Language/Communication Skill)
- 5) ทักษะทางสังคม (Social Skill)
- 6) ทักษะทางสติปัญญาหรือการเตรียมความพร้อมทางวิชาการ (Pre-academic)
- 7) ทักษะจำเพาะเฉพาะความพิการหรือทักษะจำเพาะอื่น ๆ

6.2 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะความพิการ ให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาเฉพาะความพิการ

6.3 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวม ให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา

7. การประเมินความก้าวหน้า (Re-Assessment)

การให้บริการต้องมีการจดบันทึก รวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การประชุม ทบทวน และประเมิน เพื่อสรุปความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคน แล้วรายงานความก้าวหน้าให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องทราบ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ในกรณีที่ผู้เรียนมีพัฒนาการ หรือการเรียนรู้ที่สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล สามารถปรับปรุงการให้บริการหรือปรับเปลี่ยน กิจกรรมให้เหมาะสม

8. การส่งต่อ (Referral) และหรือการเปลี่ยนผ่าน (Transition)

ในการส่งต่อผู้เรียนที่จบการศึกษาแต่ละระดับ หรือย้ายสถานศึกษาให้สถานศึกษานำส่งแผนการ

จัดการศึกษาเฉพาะบุคคล รายงานผลการประเมิน การดำเนินการตามแผน พัฒนาประวัติและเพิ่มสะสมผลการเรียนของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาต่อไป

การเปลี่ยนผ่าน เป็นกระบวนการให้บริการที่ต้องการการวางแผน และประเมินอย่างเป็นระบบ และต้องการการปรับตัวเข้าหากันระหว่างเด็ก ครอบครัว และผู้ให้บริการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปลี่ยนผ่านจากระบบการให้บริการหนึ่งไปสู่อีกระบบการให้บริการหนึ่ง

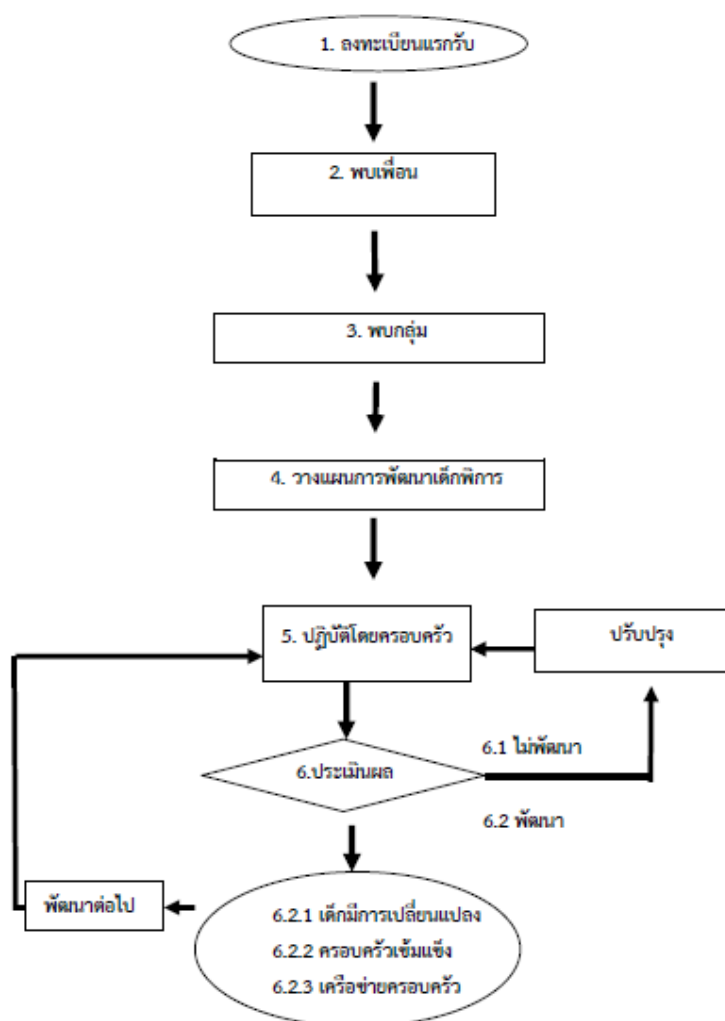
การจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (Individual Family Service Plan : IFSP)

แผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (Individualized Family Service Plan: IFSP) หมายถึง แผนที่ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะมีการประชุมร่วมกันระหว่างครอบครัวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อวางแผนในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยครอบครัว แผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวนี้ใช้สำหรับเด็กตั้งแต่วัยทารกจนถึงอายุ 3 ปี

ระบบหรือกระบวนการดำเนินงานการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว

การให้บริการช่วยเหลือครอบครัวมีกรอบความคิด เรื่องการมีส่วนร่วมและการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยมีระบบหรือกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดง กระบวนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว

การปฏิบัติงานตามกระบวนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว ดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นลงทะเบียนแรกรับ ดำเนินการรับสมัครเด็กพิการ โดยผู้ปกครองนำมาใช้บริการในศูนย์การศึกษาพิเศษ หรือบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษ ออกพื้นที่สำรวจค้นหาเด็กพิการที่อยู่ที่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละจังหวัด ลงทะเบียนแรกรับโดยใช้เอกสารใบสมัคร สนทนากับผู้ปกครองและ ครอบครัวของเด็กพิการ เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครอบครัวและเด็กพิการให้มากที่สุด บุคลากร ศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นผู้รวบรวมข้อมูลบันทึกสรุปข้อมูลคนพิการและครอบครัวตามเอกสารแบบเก็บ ข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ใบสมัครเข้ารับบริการ แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ ทะเบียนข้อมูลเด็กพิการ แบบเก็บข้อมูล ใบนัดหมายเข้ารับบริการโดยการสรุปและจัดเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล เพื่อใช้ในการติดต่อ ประสานงานและปฏิบัติงานร่วมกับ ครอบครัวเด็กพิการ

2. ขั้นพบเพื่อน ดำเนินการโดยจัดให้มีห้องกิจกรรมให้ผู้ปกครองและครอบครัวที่นำเด็กพิการมา รับบริการครั้งแรก แต่ละครอบครัวเก่าได้มีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพื่อ เสริมสร้างกำลังใจ มีความมั่นใจและเห็นแบบอย่างที่ดีในการเลี้ยงดูเด็กพิการ เพื่อเข้าสู่การก้าวข้าม อุปสรรคเชิงเจตคติ ภายในตนเอง ทำให้เกิดการยอมรับและเคารพตนเอง โดยบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษ ร่วมพูดคุยและสังเกต พฤติกรรม ประเมินทักษะพื้นฐานของคนพิการ และประเมินความพร้อมของ ครอบครัว บันทึกข้อมูลที่ได้ จากการพบเพื่อน จัดเก็บข้อมูลในแฟ้มประวัติครอบครัวเด็กพิการ กำหนดให้มีบุคลากรรับผิดชอบรายครอบครัว ออกใบนัดหมายครอบครัวเพื่อการพบกลุ่มในครั้งต่อไป

3. ขั้นพบกลุ่ม ดำเนินการโดยครอบครัวนำเด็กพิการมาใช้บริการตามใบนัดที่ทีมบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมแบบสหวิทยาการ จัดกิจกรรมร่วมกันเป็นทีม โดยใช้การเรียนรู้ แบบร่วมมือกัน เพื่อให้ครอบครัวได้เรียนรู้ เรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กพิการ และเด็กพิการ ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปพร้อมกัน

4. ขั้นวางแผนการพัฒนา ดำเนินการโดยนัดหมายครอบครัวคนพิการ พบกับทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วย แพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นักสังคมสงเคราะห์ นักแก้ไขการพูด นักกิจกรรมบำบัด นักกายภาพบำบัด ครูการศึกษาพิเศษ โดยบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษผู้รับผิดชอบแต่ละครอบครัวนำข้อมูลประวัติเด็กพิการ ทักษะหรือความสามารถพื้นฐานของคนพิการ และข้อมูลความพร้อมของครอบครัวมาใช้ในการวางแผนการ พัฒนาคนพิการ ทีมสหวิชาชีพและครอบครัวร่วมกันจัดทำแผนการ ให้บริการช่วยเหลือครอบครัว โดยผู้จัดการ รายกรณีเป็นผู้รวบรวมจัดทำแผนบริการช่วยเหลือครอบครัว ตามเอกสารที่กำหนด เพื่อให้ครอบครัวคนพิการ นำไปทดลองใช้

5. ขั้นปฏิบัติโดยครอบครัว ดำเนินการเตรียมครอบครัวเด็กพิการ โดยการจัดอบรมให้สามารถ จัดทำตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้คนพิการได้รับการพัฒนาคุณภาพอย่างเป็นระบบ ให้ผู้ปกครอง ครอบครัวนำไปทดลองใช้ในครอบครัว และบันทึกผลการพัฒนาตามเอกสารที่กำหนด โดยบุคลากร ศูนย์การศึกษาพิเศษออกพื้นที่ติดตามให้คำแนะนำปรึกษา และประเมินความก้าวหน้าของการดำเนินการ พัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กพิการ

6. ขั้นประเมินผลการปฏิบัติ ดำเนินการโดยนั้ดหมายครอบครัวเด็กพิการพบกับทีมสหวิชาชีพ บุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษผู้รับผิดชอบรายครอบครัว เพื่อนำผลการดำเนินงาน ตามแผนบริการ ช่วยเหลือ ครอบครัว และแบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กพิการ และข้อมูลที่ได้จากการออกพื้นที่ ติดตามให้ คำแนะนำปรึกษา มาประเมินความก้าวหน้า ของเด็กพิการและครอบครัว เพื่อปรับปรุงการ ปฏิบัติงานและเพื่อ ตัดสินทิศทางการให้บริการช่วยเหลือครอบครัว

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดกระบวนการให้บริการช่วยเหลือครอบครัว

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้เกี่ยวข้อง	สถานที่	สิ่งที่ต้องทำต่อไป
1. ลงทะเบียน แรกเริ่ม	1. สัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย 2. ลงทะเบียน 3. นัดหมายพบ กลุ่ม	1. เพื่อรวบรวมครอบครัวที่มี คนพิการ 2. เพื่อนัดหมายการทำ กิจกรรม	1. ได้ข้อมูลครอบครัวที่มี คนพิการ 2. ครอบครัวเริ่มรู้จัก บริการความช่วยเหลือ	1. แบบเก็บ ข้อมูลเบื้องต้น 2. ใบนัดหมาย	1. บุคลากร ศูนย์ฯ 2. ผู้ปกครอง	1. ศูนย์ การศึกษา พิเศษ 2. บ้าน 3. โรงพยาบาล	1. นัดหมายการพบ เพื่อน 2. เยี่ยมบ้าน 3. เตรียมกลุ่มเพื่อน
2. พบเพื่อน	1. พบเพื่อน (ควรจะมี มากกว่า 2 ครั้ง)	1. สร้างบรรยากาศแบบ เพื่อนช่วยเพื่อน 2. สร้างความคุ้นเคย 3. สร้างโอกาสแลกเปลี่ยน ประสบการณ์	1. ได้แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ 2. มีกำลังใจ มีความ มั่นใจ ได้เห็น แบบอย่างการดูแลคน พิการ 3. การก้าวข้าม อุปสรรคเชิงเจตคติ ภายในตนเองทำให้ เกิดการ ยอมรับและเคารพ ตนเอง	1. แบบ ประเมินทักษะ พื้นฐานของ คนพิการ 2. แบบ ประเมินความ พร้อมของ ครอบครัว 3. บันทึกข้อมูล การพบเพื่อน 4. แฟ้มประวัติ 5. ใบนัดหมาย	1. บุคลากร ศูนย์ฯ 2. เครือข่าย ผู้ปกครอง 3. ผู้ปกครอง ใหม่	1. ศูนย์ การศึกษา พิเศษ 2. บ้าน	1. นัดหมายการพบ กลุ่ม 2. ประเมินความพร้อม ของครอบครัว 3. มอบหมาย ผู้รับผิดชอบครอบครัว (ผู้จัดการรายกรณี) 4. เตรียมการพบกลุ่ม

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้เกี่ยวข้อง	สถานที่	สิ่งที่ต้องทำต่อไป
3. พบกลุ่ม	1. พบกลุ่ม(ควรจะมีมากกว่า 1 ครั้ง) 2. เก็บข้อมูลพื้นฐาน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3. ให้ความรู้โดยการพาทำกิจกรรมต่างๆ	1. สร้างบรรยากาศแบบช่วยเพื่อน 2. สร้างความคุ้นเคย 3. สร้างโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 4. ให้ความรู้เรื่องการดูแลคนพิการ	1. ข้อมูลพื้นฐานของครอบครัว 2. การก้าวข้ามอุปสรรคเชิงจิตคติภายในตนเอง ทำให้เกิดการยอมรับและเคารพตนเอง 3. ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ 4. ผู้รับบริการเกิดความไว้วางใจ มั่นใจ ได้เห็นแบบอย่าง 5. ครอบครัวได้เรียนรู้วิธีการดูแลคนพิการ	1. แผนการจัดกิจกรรม 2. บันทึกผลการจัดกิจกรรม 3. ใบนัดหมาย	1. ผู้จัดการรายกรณี 2. ทีมสหวิชาชีพ 3. กลุ่มเครือข่ายผู้ปกครอง 4. ผู้ปกครอง และคนพิการ	ศูนย์การศึกษาพิเศษ	1. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกต 2. วางแผนการพบครั้งต่อไป

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้เกี่ยวข้อง	สถานที่	สิ่งที่ต้องทำต่อไป
4. วางแผน การพัฒนา	1. พบปะ ครอบครัวร่วมกับ ทีมสหวิชาชีพ 2. จัดทำแผนการ ให้บริการ ช่วยเหลือ ครอบครัว	1. เพื่อให้ครอบครัวมีส่วนร่วม ในการวางแผน 2. เพื่อจัดทำแผนการ ช่วยเหลือครอบครัว	1. ร่วมกันวางแผนพัฒนาคน พิการ 2. ได้แผนการช่วยเหลือ ครอบครัว	1. แฟ้มประวัติ ครอบครัวและ คนพิการ 2. แผนการ ให้บริการ ช่วยเหลือ ครอบครัว	1.ผู้จัดการราย กรณี 2.ครอบครัว 3.ทีมสหวิชาชีพ	ศูนย์การศึกษา พิเศษ	1. ครอบครัวนำไป ทดลองนำไปใช้ 2. เก็บข้อมูลโดยการ บันทึก และถ่ายภาพ 3. ครอบครัวมารับ บริการตามแผน
5. ปฏิบัติ 5.1 เตรียม ครอบครัว 5.2 ครอบครัว นำไปใช้	1. ฝึกอบรม ครอบครัว 2. ครอบครัวพา คนพิการทำ กิจกรรมตาม ตารางนาฬิกา ชีวิตใน 1 วัน 3. การบันทึกผล การปฏิบัติ	1. เพื่อถ่ายทอดวิธีการการ พัฒนาศักยภาพคนพิการ 2. สร้างโอกาสแลกเปลี่ยน ประสบการณ์แบบเพื่อนช่วย เพื่อน 3. ครอบครัวได้นำความรู้ไป ปฏิบัติได้จริง	1. ครอบครัวได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์ของผู้อื่น 2. ครอบครัวสามารถนำ แผนการช่วยเหลือ ครอบครัวไปใช้ได้	1. หลักสูตร ฝึกอบรม ครอบครัว 2. ตาราง กิจกรรม ประจำวัน	1. ผู้จัดการราย กรณี 2. ครอบครัว 3. ทีมสหวิชาชีพ 4. เครือข่าย ครอบครัว	1. ศูนย์ การศึกษา พิเศษ 2. บ้าน	1. ครอบครัวทดลอง กิจกรรมตามตาราง นาฬิกาชีวิตใน 1 วัน 2. ติดตาม ความก้าวหน้า

ขั้นตอน	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้เกี่ยวข้อง	สถานที่	สิ่งที่ต้องทำต่อไป
6. ประเมินผล การปฏิบัติ	1. เยี่ยมบ้านให้ คำแนะนำพบ กลุ่มประเมิน ความ ก้าวหน้า ร่วมกับทีม สหวิชาชีพ 2. นำผลที่ได้จาก การติดตาม ความก้าวหน้า มาประเมิน	1. เพื่อเก็บข้อมูลความก้าวหน้า ของเด็ก ครอบครัว สิ่งแวดล้อม และชุมชนให้คำแนะนำ ปรึกษา ให้กำลังใจ 2. เพื่อประเมินความก้าวหน้า ของเด็ก ครอบครัว สิ่งแวดล้อม และชุมชน 3. เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน 4. เพื่อตัดสินทิศทางการ ให้บริการ	1. ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อนำมาปรับปรุง การ ปฏิบัติงานหน่วยงาน 2. ครอบครัวและกลุ่มมี ส่วนร่วมในการ ประเมินผลการปฏิบัติ 3. ครอบครัวมีความมั่นใจ ในการดูแลคนพิการ 4. ได้ผลการปฏิบัติงาน 5. ได้ทิศทางการ ปฏิบัติงานต่อไป	แบบประเมิน ความก้าวหน้า	1. ผู้จัดการราย กรณี 2. ครอบครัว 3. ทีมสหวิชาชีพ	1. ศูนย์ การศึกษา พิเศษ 2. บ้าน	1. ปรับปรุงแผนฯ 2. นำเสนอผลงาน

2. บทบาทหน้าที่ในการให้บริการช่วยเหลือครอบครัวของบุคลากร และหน่วยงาน

2.1 ครอบครัว นำเด็กพิการมารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ให้ข้อมูลพื้นฐานของ ครอบครัว ข้อมูลความสามารถพื้นฐานของเด็กพิการ ร่วมกิจกรรมพบเพื่อน กิจกรรมพบกลุ่ม ประชุมจัดทำแผนบริการช่วยเหลือครอบครัวร่วมกับบุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษ และทีมสหวิชาชีพ บอกความต้องการหรือเลือกรับบริการที่เหมาะสมกับครอบครัวของตนเอง ฝึกทักษะทั้ง 6 ด้านตามแผนที่ กำหนดบันทึกผลการพัฒนา ศักยภาพเด็กพิการ และร่วมประเมินผลการดำเนินงานตามแผนบริการ ช่วยเหลือครอบครัวกับบุคลากรศูนย์ การศึกษาพิเศษ และทีมสหวิชาชีพ และให้การช่วยเหลือครอบครัว เด็กพิการอื่นๆ

2.2 บุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษ ประเมินความพร้อมของครอบครัว ประเมิน ความสามารถ พื้นฐานของเด็กพิการ สอบถามข้อมูล เป็นผู้จัดการรายกรณีให้กับเด็กพิการ ประสานงาน ครอบครัว ทีมสห วิชาชีพ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการให้บริการช่วยเหลือ ครอบครัว

2.3 ทีมสหวิชาชีพ ร่วมประชุมจัดทำแผนการให้บริการช่วยเหลือครอบครัวกับครอบครัว เด็กพิการ บุคลากรศูนย์การศึกษาพิเศษ และร่วมดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการ ให้บริการช่วยเหลือ ครอบครัว

2.4 ผู้จัดการรายกรณี เป็นผู้รับผิดชอบครอบครัวและเด็กพิการ ตามที่ได้รับมอบหมาย นำแผนการ ให้บริการช่วยเหลือครอบครัวไปสู่การปฏิบัติให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษา นำทีมสหวิชาชีพ ร่วม ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนการให้บริการช่วยเหลือครอบครัว

2.5 ชุมชน มีส่วนร่วมให้การสนับสนุนทรัพยากร ปรับสภาพแวดล้อมภายในชุมชน อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัวและเด็กพิการ

การประเมินผล

การประเมินผลการให้บริการช่วยเหลือครอบครัวมี 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 เป็นการประเมินผลการปฏิบัติการ ตามกระบวนการให้บริการช่วยเหลือครอบครัว รายกรณี เพื่อประเมินความก้าวหน้าของเด็ก ครอบครัว สิ่งแวดล้อม และชุมชน ผู้จัดการรายกรณีเป็นผู้ รับผิดชอบการประเมินโดยใช้เอกสารแบบประเมินความก้าวหน้า

แบบที่ 2 เป็นการประเมินผลการดำเนินงาน การให้บริการช่วยเหลือครอบครัว ทั้งหมดที่ ศูนย์การศึกษาพิเศษได้ดำเนินงานในแต่ละภาคเรียน คณะทำงานเป็นผู้รับผิดชอบการประเมิน โดยใช้ CIPP Model

การให้บริการเปลี่ยนผ่านของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (Transition Services)

การเปลี่ยนผ่าน (Transition) ในความหมายทั่วไป คือ การเปลี่ยนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง เช่น การเปลี่ยนแปลงจากสถานที่ สภาพแวดล้อม ระยะเวลา จากที่หนึ่งไปที่หนึ่ง โดยมีเป้าหมาย อยู่ข้างหน้าที่มีสภาพดีกว่าปัจจุบัน ดังนั้น การเปลี่ยนผ่านสำหรับผู้เรียนจึงอาจหมายถึงกระบวนการเลื่อน ระดับการดำเนินชีวิต จากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง เช่น จากบ้านสู่ศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนวัย เรียน/ ศูนย์การศึกษาพิเศษ/โรงเรียน จากชั้นเรียนสู่ชั้นเรียน และจากโรงเรียนสู่ชุมชน เป็นต้น โดยการดำเนินการ เปลี่ยนผ่านต้องมีการวางแผนและจัดทำแผนการเปลี่ยนผ่านเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นหลักประกันว่า

ผู้เรียนจะได้รับการเตรียมความพร้อมในการเปลี่ยนผ่าน เช่นเดียวกับการมีแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

แผนการเปลี่ยนผ่าน (Transition Plan) เป็นแผนที่มึเนื้อหาสาระสะท้อนถึงการพัฒนาผู้เรียน ระบุจุดแข็งหรือความต้องการจำเป็นที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงของชีวิต โดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำแผน

ในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่ให้ดำเนินการทันทีเมื่อนักเรียนอายุ 16 ปี หรือทันทีที่เห็นว่าเหมาะสม (IDEA, 2004) เพื่อเตรียม ให้เด็กที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้รับการเพื่อประกันกับครอบครัวว่าผู้เรียนที่มี ความต้องการจำเป็นพิเศษจะมีความพร้อมไปอยู่ในสังคมต่อไป ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันดำเนินการ จัดทำแผนการเปลี่ยนผ่านตามความต้องการจำเป็นและเป้าหมายในอนาคตของผู้เรียน แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าการเปลี่ยนผ่านต้องเริ่มให้เร็วที่สุดตั้งแต่อายุ 3 ปี โดยบรรจุไว้ในแผนบริการเฉพาะครอบครัว (Individual Family Service Plan: IFSP) เพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษก้าวผ่าน บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มไปสู่บริการอื่นๆ เช่น การศึกษาพิเศษในระดับปฐมวัย ดังนั้น กระบวนการ จัดทำแผนการเปลี่ยนผ่านสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จึงควรดำเนินการให้แก่ผู้เรียนทุก ช่วงวัยและทุกระดับการศึกษาเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้รับการที่เหมาะสม และพัฒนาตามธรรมชาติและ เต็มตามศักยภาพ การวางแผนการเปลี่ยนผ่านเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียน ผู้ปกครอง และ ชุมชน ว่าสถานศึกษาได้จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการดำรงชีวิตของผู้เรียนและได้เตรียมตัวให้ ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับก้าวไปสู่ช่วงชีวิตต่อไป

การวางแผนการเปลี่ยนผ่าน คือการดำเนินการร่วมกันระหว่างตัวผู้เรียน ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น บุคลากรทางการศึกษา และรัฐบาล เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้ผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายของตนเองในช่วงวัยต่าง ๆ ตั้งแต่วัยเรียนจนเข้าสู่วัยผู้ใหญ่โดยผู้เรียนจะมีแผนการ เปลี่ยนผ่านเฉพาะบุคคล (Individual Transition Plan: ITP) ที่ผู้เกี่ยวข้องจะทำงานร่วมกัน

การวางแผนการเปลี่ยนผ่านเป็นการบริการที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างโอกาสให้แก่ ผู้เรียน พบความสำเร็จต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต เป็นการเตรียมผู้เรียนให้สามารถเข้าสู่สังคม และการ พึ่งพาตนเอง เปรียบเสมือนการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างชีวิตในวัยเรียนไปสู่การดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งให้ความหมายของ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า คือการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสวัสดิการ การส่งเสริม และพิทักษ์สิทธิ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และ เสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมกับสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่คน พิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น การวางแผนการเปลี่ยนผ่าน จึงมีประโยชน์และสอดคล้องกับ หลักการดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สามารถผ่านขั้นตอนในระยะต่าง ๆ ของชีวิตได้ และสามารถอยู่ร่วมในสังคมตามศักยภาพสูงสุด

แนวทางการจัดทำแผนการเปลี่ยนผ่าน

การนำหลักการดังกล่าวข้างต้นมาเป็นแนวทางการจัดทำแผนการเปลี่ยนผ่านสามารถกำหนดเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษานโยบาย และหลักการ

การศึกษากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ กฎหมายและพระราชบัญญัติทางการศึกษาของประเทศไทย ได้กล่าวถึงการสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิต อิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และมีหลักเกณฑ์กำหนดให้ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษต้องมีแผนจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลระบุถึงแนวทางจัดการศึกษาที่ นำมาเชื่อมต่อการวางแผนการเปลี่ยนผ่านได้ ดังนั้น การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจึงสามารถทำควบคู่ไป กับการวางแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมกันให้คำปรึกษา

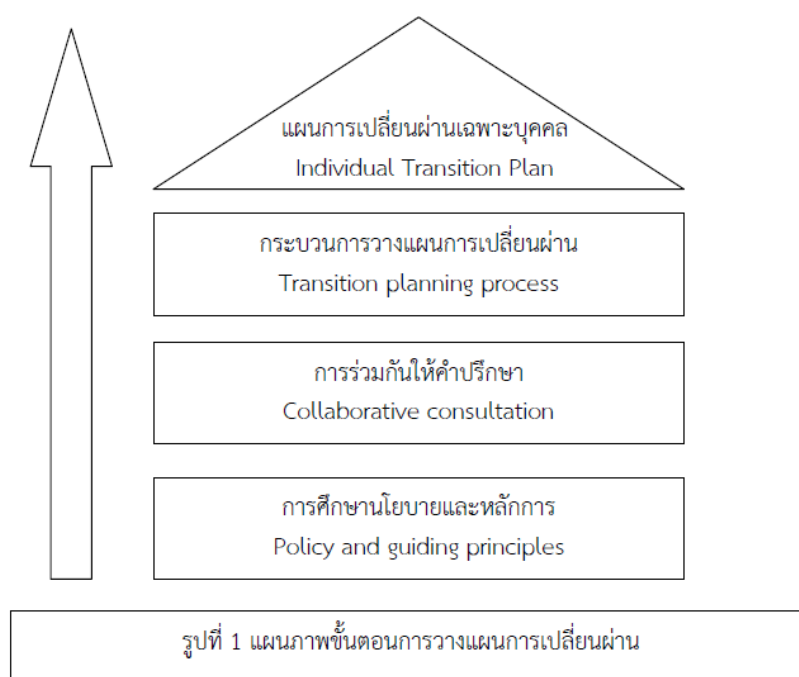
การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจำเป็นต้องให้ผู้เกี่ยวข้องมาประชุมให้คำปรึกษาร่วมกัน เพื่อวางเป้าหมายในอนาคตตามความต้องการของผู้เรียน และจัดหาทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงาน ตามแผนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 กระบวนการวางแผนการเปลี่ยนผ่าน

ในขั้นตอนนี้ เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลไปสู่การวางแผน การนำไปใช้ และการติดตามผล

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำแผนการเปลี่ยนผ่านเฉพาะบุคคล

เป็นแผนที่กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร เช่นเดียวกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลหรือแผนการให้บริการเฉพาะครอบครัว (IEP/IFSP) โดยผ่านกระบวนการขั้นตอนที่ 1-3 จนมีแผนการเปลี่ยน ผ่านเฉพาะบุคคล ดังรูปที่ 1 แสดงถึงขั้นตอนที่นำไปสู่แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ดังนี้

แนวทางการพัฒนาแผนการเปลี่ยนผ่าน

การเริ่มต้นการจัดทำแผนการเปลี่ยนผ่าน เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยสามารถนำข้อมูลจากการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลมาใช้ ร่วมกัน คณะกรรมการที่ร่วมกันจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลสามารถดำเนินการวางแผนการ เปลี่ยนผ่าน ร่วมด้วยได้

การพัฒนาแผนการเปลี่ยนผ่านจะมีกิจกรรมต่าง ๆ หลายขั้นตอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษา วิเคราะห์ของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาแผนการเปลี่ยนผ่านจะต้องมี องค์ประกอบ อย่างน้อย 5 กิจกรรม ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนการเปลี่ยนผ่าน การเก็บ รวบรวมข้อมูล การพัฒนาแผนการเปลี่ยนผ่าน การนำแผนการเปลี่ยนผ่านไปสู่การปฏิบัติ การปรับหรือ ทบทวนแผนการเปลี่ยนผ่าน และการจัดประชุมก่อนผู้เรียนจบการศึกษา ในการวางแผนการเปลี่ยนผ่าน ของผู้เรียนที่มีความต้องการ จำเป็นพิเศษ มีหลักการสำหรับผู้เกี่ยวข้องดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเริ่มต้นวางแผนแต่เนิ่นๆ (Begin Planning Early) การวางแผนการเปลี่ยนผ่านสู่วัยผู้ใหญ่ ในต่างประเทศจะเริ่มต้นวางแผนเมื่อเด็กมีอายุ 16 ปี และทำต่อเนื่องไปจนถึงอายุ 19 ปี อย่างไรก็ตาม การวางแผนการเปลี่ยนผ่านสามารถทำได้ทุกช่วงอายุ เช่น การเปลี่ยนผ่านจากระดับการศึกษาหนึ่งไปยัง อีกระดับ การศึกษาหนึ่ง จากชั้นหนึ่งไปยังชั้นที่สูงขึ้น และจากโรงเรียนหนึ่งไปยังอีกโรงเรียนหนึ่ง เป็นต้น การวางแผน การเปลี่ยนผ่านร่วมกับการวางแผน IEP/IFSP จัดเป็นการเริ่มต้นที่รวดเร็วและสามารถ เชื่อมโยงข้อมูลจากการวางแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลและนำไปปรับปรุงโปรแกรมการให้การศึกษาได้ ทันทีทั้งนี้

2. การวางแผนพัฒนาเฉพาะบุคคลและแผนสู่อนาคต (Develop an Individualized and Future - oriented Plan) ใช้หลักการของการให้ความสำคัญกับบุคคล (Person-Centered Approach) โดยการเน้น ความต้องการของผู้เรียนเป็นตัวขับเคลื่อนการวางแผนต่างๆ

3. การเน้นจุดแข็งและความสามารถ (Focus on Strengths and Abilities/ Competencies) ในการวางแผนการเปลี่ยนผ่านต้องระบุความสามารถที่เป็นจุดแข็งของผู้เรียน และ ดำเนินการประเมิน ความสามารถของผู้เรียนโดยสหวิชาชีพ

4. การสื่อสารและการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ (Foster Effective Communication and Collaboration) การทำให้แผนการเปลี่ยนผ่านประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสาร และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้ให้บริการ ต่าง ๆ ต้องมีการสื่อสารเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตรงไปตรงมาอย่างครบถ้วน

5. การจัดหาบริการตอบสนอง (Provide Responsive Services) แนวทางการวางแผนที่มีบุคคล เป็นศูนย์กลางอยู่บนพื้นฐานของการช่วยให้บุคคลประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและตามแรงบันดาลใจ ของบุคคลนั้น การวางแผนการเปลี่ยนผ่านเป็นการช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคล ดังนั้น การจัดหา บริการเพื่อตอบสนองดังกล่าว จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือทบทวนการให้บริการเพื่อให้การบริการนั้นมีความ เป็นไปได้ และตรงตามความต้องการของผู้เรียน

6. การใช้ประโยชน์และการสนับสนุนจากชุมชน (Utilize Existing Community Support) ในโปรแกรมวางแผนการเปลี่ยนผ่านจำเป็นต้องระบุแหล่งสนับสนุนในชุมชน หรือแหล่งทรัพยากรต่างๆ โดยผู้ร่วมวางแผนต้องแสวงหาแหล่งสนับสนุนจากเพื่อนบ้านใกล้เคียง ผู้ร่วมงาน ชุมชนที่สามารถ สนับสนุนผู้เรียนได้

การเปลี่ยนผ่านกับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ มักมีความยากลำบากในการดำเนินชีวิต และต้องการ บริการที่หลากหลาย เพื่อช่วยเหลือให้ผู้เรียนบรรลุถึงศักยภาพ การเปลี่ยนผ่านจึงเป็นการบริการหนึ่งที่ รองรับการเชื่อมโยงจากการศึกษาไปสู่การดำเนินชีวิต เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทุกประเภท จึงจำเป็นต้องมีแผนการเปลี่ยนผ่าน ยกตัวอย่าง เช่น ผู้เรียนออทิสติก อาจมีความยากลำบากในการ ปรับตัวเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมใหม่ ทั้งชั้นเรียนใหม่ หรือโรงเรียนใหม่ หากไม่ได้มีการเตรียม ความพร้อมแก่ผู้เรียน อาจเกิดปัญหาด้านพฤติกรรม การต่อต้านของผู้เรียนออทิสติก และการจัดการกับ พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน จะยากลำบากมากขึ้น เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงวัยของผู้เรียนที่มี ความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นไปอย่างราบรื่นในการปรับตัวเมื่อมีการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมใหม่ การเตรียมความพร้อมจากการศึกษาหนึ่งไปสู่อีก ระดับการศึกษาหนึ่ง จึงจำเป็นต้องเตรียมบุคคลที่ เกี่ยวข้องและตัวของผู้เรียนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในช่วงวัยนั้นรวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรให้พร้อม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้เรียน

ลักษณะการเปลี่ยนผ่านสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

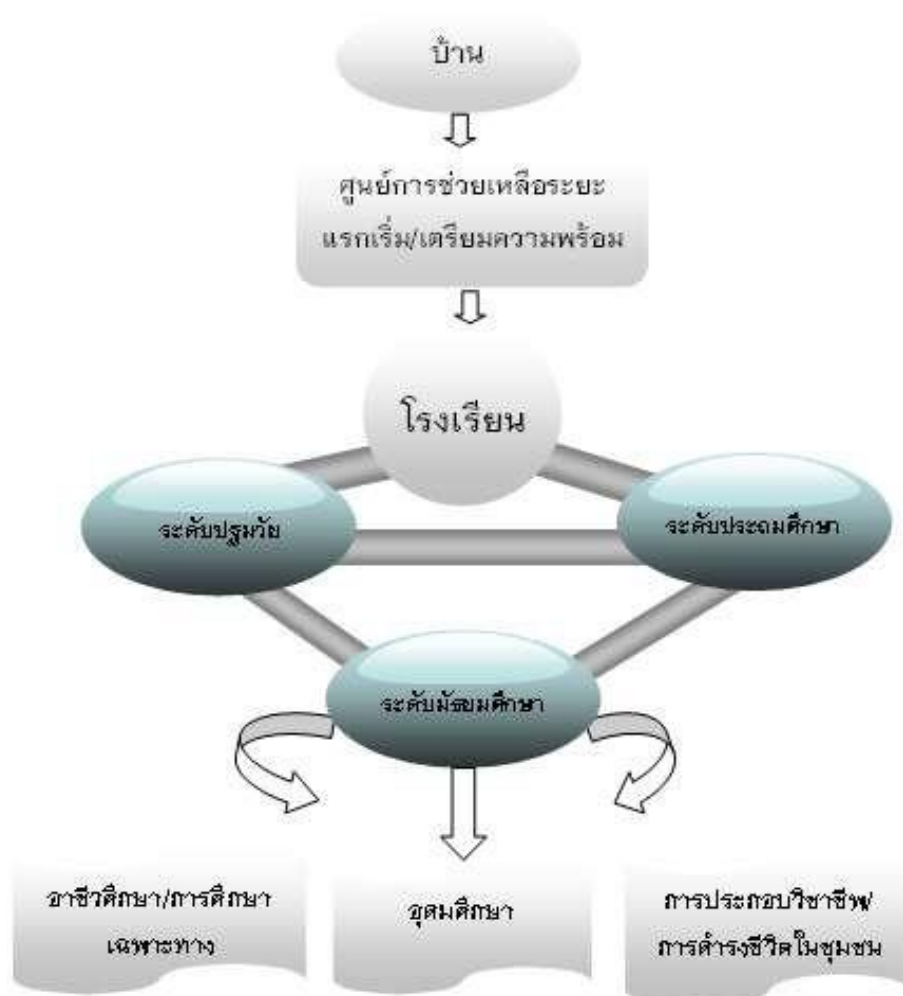
1. การเปลี่ยนผ่านในระบบโรงเรียน (Transition into the school system) ครอบครัวของ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เมื่อรับทราบถึงความต้องการของบุตรหลานที่ต้องเข้าเรียน จำเป็นต้องแสวงหา สถานที่เรียนสำหรับบุตรหลานเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือระบบการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ผู้ปกครองจึงเป็นบุคคลแรกที่แสวงหาบริการแก่บุตรหลาน โดยการไปพบปะผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครู นักวิชาชีพ หรือแสวงหา ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเข้ารับการการศึกษา

2. การเปลี่ยนผ่านระหว่างชั้นเรียนและการเลื่อนชั้น (Transitions between grade levels and class transfers) เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาในแต่ละระดับชั้น และต้องเข้าสู่การศึกษาในชั้นที่สูงขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมผู้เรียนและครูผู้รับการส่งต่อในชั้นถัดไป ทั้งนี้เพื่อที่ครูที่รับ การส่งต่อจะได้รับทราบข้อมูลและความต้องการจำเป็นของผู้เรียน เพื่อให้การช่วยเหลือได้อย่างต่อเนื่อง ครูผู้รับส่งต่อ ผู้เรียนจึงควรมาเยี่ยมชั้นเรียนของผู้เรียน สังเกตพฤติกรรม สภาพแวดล้อมของผู้เรียน และนำข้อมูลมาเตรียม ความพร้อมในการจัดชั้นเรียนให้ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

3. การเปลี่ยนผ่านระหว่างโรงเรียน (Transitions between schools) เมื่อผู้เรียนจบการศึกษา จากสถาบันการศึกษาหนึ่งแล้ว หรือมีการย้ายสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการส่งต่อข้อมูลจากสถานศึกษาเดิม ให้ สถานศึกษาใหม่ที่รับส่งต่อ โดยสถานศึกษาใหม่อาจตั้งผู้ประสานงานที่ให้ผู้เรียนสามารถติดต่อสอบถามได้ รวมถึงการให้ข้อมูลแก่ผู้ปกครองและผู้เรียนอื่นในโรงเรียนใหม่ รับสมัครเพื่อนอาสาเป็นพี่เลี้ยงแก่ ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ และเตรียมพร้อมความรู้ทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในโรงเรียน ใหม่แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

4. การเปลี่ยนผ่านจากระดับมัธยมศึกษาสู่การศึกษาในระดับสูงขึ้น และวัยผู้ใหญ่ (Transition from secondary school to higher education or adult life) เมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาระดับ มัธยมศึกษา แล้วต้องการศึกษาต่อในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝึกอาชีพ วิชาชีพเฉพาะทาง การเรียนต่อ ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องได้รับการเตรียมความพร้อมในการศึกษาที่สูงขึ้น เช่น การศึกษา ในระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องวางแผนเลือกโปรแกรมการศึกษาให้สอดคล้องกับศักยภาพ และความต้องการ ของผู้เรียนมากที่สุดเตรียมทุนการศึกษาสำหรับการใช้จ่ายในการเรียนและบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนผ่านในระยหานี้ เป็นระยะสำคัญที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิต จึงต้องมี การเตรียมแผนการบริการและแหล่งสนับสนุนต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลการเปลี่ยนผ่านที่ดำเนินการ มาทั้งหมดมาพิจารณาจุดแข็งและเป้าหมายของผู้เรียนที่ควรส่งเสริม เพื่อนำไปสู่การวางแผนการเปลี่ยนผ่าน สำหรับการศึกษาคือต่อในระดับสูงและการดำเนินชีวิตในวัยผู้ใหญ่

รูปที่ 2 แผนภาพแสดงการเปลี่ยนผ่านในแต่ละขั้นตอน

สรุป

การวางแผนการเปลี่ยนผ่าน เป็นกระบวนการที่ทำร่วมไปกับการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยใช้หลักการบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-Centered Approach) ซึ่งสามารถวางแผนการ เปลี่ยนผ่านได้ทันทีที่เห็นว่าเหมาะสม การวางแผนการเปลี่ยนผ่านต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครอง ตัวผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา องค์กร ชุมชน การวางแผนการเปลี่ยนผ่านเป็นกระบวนการ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับบริการที่ต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบันและอนาคตที่เป็นหลักประกันทางการศึกษาว่าในอนาคตผู้เรียนสามารถพึ่งพาตนเองในอนาคตได้ตามศักยภาพ ฉะนั้น การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจึงต้องมีตรวจสอบกับเป้าหมายที่เป็นจริงเป็นระยะ เพื่อให้การดำเนินงานของทุกภาคส่วนปรับเปลี่ยนได้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงเป้าหมายตามศักยภาพของตนเองได้มากที่สุด

ศูนย์บริการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ (Student Support Services Center: SSSC)

ศูนย์บริการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในประเทศไทยที่มีการดำเนินการและเผยแพร่ โดยทั่วไปจะมีการจัดในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ อาทิ ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์บริการนักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการเรียนร่วม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ฝ่ายบริการสนับสนุนนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม หน่วยบริการสนับสนุนสำหรับบุคคลพิการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ DSS มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ศูนย์บริการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษควรจัดบริการที่ครอบคลุมต่อความต้องการจำเป็นพิเศษ (Special Needs) เฉพาะบุคคลของผู้เรียน ดังนี้

1. ข้อมูลสารสนเทศ ธุรการ
2. สื่อ
3. สิ่งอำนวยความสะดวก
4. บริการ
5. ความช่วยเหลืออื่นใด

สำหรับชั้นระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ปรากฏหรือเผยแพร่ว่า มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ในสถานศึกษาใด ซึ่งโรงเรียนเรียนร่วมทั่วไปมักจัดบริการในลักษณะห้องเสริมวิชาการ (Resource Room) เป็นส่วนใหญ่ และปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีนโยบายให้โรงเรียนจัดการศึกษา ในลักษณะเรียนรวม ซึ่งโรงเรียนอาจดำเนินการจัดศูนย์บริการสนับสนุนบุคคลที่มีความ ต้องการพิเศษ ในโรงเรียน โดยอาจจัดกิจกรรม ดังนี้

1. จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนพิการทั้งหมดของโรงเรียน ตลอดจนกิจกรรม โครงการต่างๆ
2. เป็นศูนย์กลางของแหล่งเอกสาร หนังสือ ตำรา แบบฝึกหัด สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น สำหรับผู้เรียนและผู้สอน
3. สนับสนุนและช่วยเหลือพร้อมทั้งจัดให้บริการและช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาและ ประสานงาน กับทุกงานทุกฝ่ายในโรงเรียน
4. ร่วมเป็นเครือข่ายกับหน่วยราชการ องค์กรภาคเอกชน มูลนิธิ และสมาคมคนพิการต่าง ๆ ภายนอก โรงเรียนในการพัฒนา ช่วยเหลือ และให้บริการแก่นักเรียนพิการ
5. จัดสภาพแวดล้อมและการก่อสร้างทางกายภาพให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตประจำวันและการศึกษา
6. ดำเนินการให้นักเรียนพิการสามารถเข้าถึงสถานที่เรียน
7. ดำเนินการให้นักเรียนพิการสามารถเข้าถึงการเรียน ได้แก่ การจัดทำบทเรียนอักษรเบรลล์
8. อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงการเดินทาง และที่พักอาศัย
9. ช่วยลดปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการศึกษา เช่น การขาดเงินทุนในการเล่าเรียน ดูแลสุขภาพจิต และเป็นที่พักพิงทางการศึกษา การปรับตัว การใช้ชีวิตประจำวัน

หน่วยที่ 3

นวัตกรรมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

การตอบสนองต่อการช่วยเหลือ

ปัจจุบันจำนวนคนพิการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทุกกลุ่มอายุ การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการควรส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาครอบคลุมคนพิการทุกคนอย่างเท่าเทียม และมีมาตรฐานทุกระบบ ทุกระดับการศึกษาแก่คนพิการทุกประเภทคนพิการให้ชัดเจน โดยมีระบบการวินิจฉัยคัดกรองความพิการหรือความบกพร่องตั้งแต่แรกเกิดพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาการสนับสนุน เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา มีกระบวนการติดตามการช่วยเหลือคนพิการ โดยสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนและองค์กรภาคีเครือข่าย ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในท้องถิ่นเพื่อบริการทางการศึกษาเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษและมี คุณภาพ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาตนเองและจัดการเรียนการสอนของครู

การเพิ่มจำนวนของนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในโรงเรียนเรียนร่วม นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการ ขั้นตอนและเกณฑ์การคัดกรอง คัดแยกความพิการทางการศึกษาว่าเป็นไป เพื่อการวางแผนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนรายบุคคลหรือไม่ อย่างไรก็ตามทำให้สถานศึกษาตื่นตัวให้การช่วยเหลือนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำหรือเป็นการลดจำนวนนักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่จะมีปัญหาทางการเรียนรู้หรือพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนที่มีปัญหาพฤติกรรม หรือมีข้อจำกัดในการอ่าน การเขียน อาจจะไม่ใช่นักเรียนที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความบกพร่องทางการ เรียนรู้หรือมีปัญหาพฤติกรรม อารมณ์ก็ได้ ถ้าหากนักเรียนได้รับการช่วยเหลือก่อนหน้านั้นอย่างเหมาะสม ตั้งแต่กระบวนการประเมิน กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดประเมินผลที่เหมาะสม ตาม หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนทั่วไปและหลักสูตรเร่งรัดเฉพาะบุคคล (Individual intensive curriculum) สำหรับนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือมีความต้องการจำเป็นพิเศษทาง การศึกษา

กระบวนการประเมิน คัดกรอง การให้ความช่วยเหลือ ตรวจสอบพัฒนาการของนักเรียนอย่างเป็นระบบ การตัดสินใจให้บริการต่าง ๆ ที่เป็นการจำเป็นสำหรับนักเรียน เช่น การปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนรวมถึง การให้บริการภายใต้ข้อมูลการคัดกรองและข้อมูลการให้บริการ จากการตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ นักเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลาง เรียกว่า การตอบสนองต่อการช่วยเหลือ (Responsiveness to Intervention: RTI) มีหลักการพื้นฐาน ดังนี้

1. กระบวนการตรวจคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งในโรงเรียนทั่วไปจะมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากสมุดรายงานผลการเรียนของนักเรียน ซึ่งจะเป็นข้อมูลคัดกรองเบื้องต้นของครูประจำชั้นหรือประจำวิชาในระดับชั้นที่นักเรียนจะเรียนต่อไป ในขั้นตอนนี้ครูจะได้รับข้อมูลทั้งจากรายงานผลการเรียน การสัมภาษณ์ สอบถามผู้เกี่ยวข้อง เพื่อระบุนักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะมีปัญหาทางการเรียนและพฤติกรรม โรงเรียนควรมี การตั้งคณะกรรมการคัดกรองนักเรียนทำหน้าที่กำหนดเกณฑ์ ตัวชี้วัดหรือคุณลักษณะของนักเรียนที่จะต้อง

ได้รับการช่วยเหลือทางการเรียนในระดับต่าง ๆ เช่น การสอนเสริมหรือการให้เวลาในการเรียนเพิ่มขึ้น การปรับหลักสูตรแกนกลางบางด้านหรือการใช้เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อลดข้อจำกัดทางการเรียน การใช้หลักสูตรเร่งรัดเฉพาะบุคคลหรือการทำแผนการจัดการศึกษา เฉพาะบุคคลในกรณีที่นักเรียนมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา

การตรวจคัดกรอง เป็นการประเมินที่มีลักษณะอย่างง่าย รวดเร็วและต้นทุนต่ำ โดยใช้การทดสอบ การทำซ้ำในทักษะที่สำคัญที่เหมาะสมกับวัย เช่น การระบุตัวอักษร การอ่านคำ ความเข้าใจการคิด คำนวณ เบื้องต้นในชีวิตประจำวัน หรือการสังเกตความถี่ของพฤติกรรม เช่น ความขี้เกียจ การอยู่นิ่ง การขาดสมาธิ หรือการทำงานไม่เสร็จตามเวลา ในกระบวนการคัดกรองนี้ไม่ใช่การวินิจฉัยโรค นักเรียนควรได้รับการตัดสินว่าเป็น "ความเสี่ยง" ตัวอย่างเช่น ครูพยาบาลประจำโรงเรียนใช้แบบคัดกรองสายตา (Snellen chart) เพื่อต้องการตัวบ่งชี้อย่างรวดเร็วเกี่ยวกับปัญหาการมองเห็นของนักเรียนที่อาจมีจากระยะการมองไกล หากนักเรียนมีปัญหาในการอ่านแบบคัดกรองสายตา ครูพยาบาลจะส่งต่อโรงพยาบาล หรือแพทย์เฉพาะทาง เพื่อประเมินในเชิงลึกมากขึ้น ในทำนองเดียวกันครูในห้องเรียนใช้มาตรการตรวจคัดกรองเพื่อระบุนักเรียนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดกรอง ความเป็นไปได้สำหรับกลุ่มที่มีความเสี่ยง ซึ่งนักเรียนจะได้รับการประเมินในเชิงลึกต่อไป และนักเรียนกลุ่มเสี่ยงจะได้รับการตรวจสอบความก้าวหน้าในช่วงถัดไปหกสัปดาห์กับการประเมินที่เฉพาะเจาะจง นักเรียนบางคนอาจมีพัฒนาการดีขึ้นหรือปัญหาทางการเรียนหมดไปในหกสัปดาห์ก็ได้ เนื่องจากในช่วงเวลาการคัดกรองนักเรียนอาจไม่มีความพร้อมหรืออยู่ระหว่างการปรับตัวกับชั้นเรียนใหม่ เมื่อนักเรียนทราบข้อมูลการคัดกรองจากครู นักเรียนจะพยายามปรับตัวมากขึ้นและผู้ปกครองให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของ นักเรียน

สำหรับกระบวนการคัดกรองที่จะมีประโยชน์ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. สามารถระบุนักเรียนที่ต้องการประเมินในเชิงลึกและเฉพาะเจาะจงต่อไปได้ชัดเจน
2. กระบวนการคัดกรองต้องมีการปฏิบัติหรือเกิดจากความสามารถที่แท้จริงของนักเรียน
3. การตรวจคัดกรองเป็นไปในทางสร้างสรรค์เพื่อลดข้อจำกัดทางการเรียนรู้ซึ่งนำมาซึ่งการสนับสนุน

ทรัพยากรและการช่วยเหลือต่างๆ

กระบวนการตรวจ คัดกรอง ที่ต้องตัดสินระบุนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงทางการศึกษาจำเป็นต้องทำในรูปแบบของคณะกรรมการ เนื่องจากถ้าการระบุนักเรียนผิดพลาดจะทำให้สูญเสียทรัพยากรและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เช่น การตรวจประเมินในเชิงลึกซึ่งต้องได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เฉพาะทาง ในขณะที่เดียวกันถ้านักเรียนที่มีปัญหาไม่ได้รับการระบุว่าเป็นกลุ่มเสี่ยง จะส่งผลให้นักเรียนเหล่านั้นพลาดโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากการให้บริการช่วยเหลือ ดังนั้นคณะกรรมการคัดกรองนักเรียนควรร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสมถูกต้อง ชัดเจน มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับได้ การคัดกรองเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นก่อนการแนะนำบริการขั้นต่อไป ซึ่งต้องทำซ้ำแล้วซ้ำอีกในระหว่างปีการศึกษา ข้ามระดับชั้น และในระหว่างหลักสูตรของการเรียนการสอนตั้งแต่ปฐมวัยจนระดับประถมศึกษา ซึ่งนักเรียนที่ได้รับการคัดกรองว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงอาจจะได้รับการประเมินอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ปีการศึกษา และต้องมีการระบุครูผู้รับผิดชอบนักเรียนแต่ละคนเพื่อให้การติดตามตรวจสอบข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เกณฑ์การวัดระดับการช่วยเหลือควรสอดคล้องกับระดับความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา ทั้งวัสดุประกอบหลักสูตร สถานที่ อุปกรณ์และบุคคลในโรงเรียน เช่น 1) กำหนดว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 15 ของคะแนนเต็มแต่ละวิชา จะได้รับการช่วยเหลือ คือ การจัดทำหลักสูตรเร่งรัดเฉพาะบุคคล หรือการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่มีครูการศึกษาพิเศษช่วยเหลือ 2) กำหนดว่านักเรียนที่ได้รับคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 15 – 25 ของคะแนนเต็มแต่ละวิชาจะได้รับการช่วยเหลือ คือ การสอนเสริมหลังเวลาเรียน การสนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก การเชิญผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา 3) นักเรียนที่ได้คะแนนระหว่าง ร้อยละ 25 – 50 จะได้รับการช่วยเหลือ คือการเพิ่มเวลาในการทำข้อสอบ เพิ่มเวลาเรียน จัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนหรือที่บ้าน สนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก โดยในข้อ 2) และ 3) มุ่งเน้นให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรของโรงเรียน ซึ่งการคัดกรองจะดำเนินการต้นปีการศึกษาและให้การช่วยเหลือ ติดตามความก้าวหน้าประจำสัปดาห์ เป็นเวลา 5 – 8 สัปดาห์ พบว่าจำนวนนักเรียนกลุ่มเสี่ยงจะลดลงถึงร้อยละ 50 นักเรียนที่ไม่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออีก

2. การติดตามตรวจสอบความก้าวหน้าของการตอบสนองการช่วยเหลือนักเรียน เป็นขั้นตอนการ ประเมินเพื่อกำหนดขอบเขตที่นักเรียนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนการสอนในชั้นเรียนและการ ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยมีสมมติฐานพื้นฐาน คือ นักเรียนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนการสอนที่มีคุณภาพสูง ได้เรียนรู้ทักษะ ประสบความสำเร็จในการเรียนการสอนของห้องเรียนสำหรับนักเรียนที่ตอบสนองต่อการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ นักเรียนจะได้รับทางเลือกใหม่จากการช่วยเหลือเพื่อให้นักเรียนสามารถตอบสนองได้เหมาะสม

กระบวนการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือจำเป็นที่ใช้วัดประสิทธิภาพการเรียนการสอนซึ่งครูได้ปรับเปลี่ยนและยังเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับตัดสินใจกำหนดระดับการช่วยเหลือที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนเป็นรายบุคคล ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของคณะกรรมการคัดกรองนักเรียนมีหลายระดับ ยกตัวอย่าง เช่น

การตรวจสอบความก้าวหน้าในขั้นที่ 1 เป็นวิธีการตรวจคัดกรองทั่วไปสำหรับนักเรียนทุกคน การตรวจคัดกรอง และการตรวจสอบความก้าวหน้า ในขั้นที่ 1 ขั้นตอนการตรวจสอบความก้าวหน้าแต่ละช่วงเวลาเพื่อกำหนดนักเรียนที่อาจมีความเสี่ยงและเพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีความก้าวหน้าตามที่คาดหวังไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งวัดประเมินผลโดยใช้หลักสูตรเป็นฐาน (Curriculum Based Measurement) เป็นการประเมินทักษะที่แตกต่างกันครอบคลุมหลักสูตรประจำปีในลักษณะที่การ ทดสอบรายสัปดาห์เพื่อเทียบเคียงในความยากลำบาก เช่น ในเดือนกันยายนทดสอบวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการคำนวณเงินกราฟ แผนภูมิและทักษะการแก้ปัญหาซึ่งครอบคลุมในช่วงเวลาเรียนตลอดทั้งปี ในเดือนพฤศจิกายนและหรือเดือนกุมภาพันธ์และหรือพฤษภาคมก็ทดสอบหลักสูตรประจำปี ในตรงเรื่อง เดียวกันแต่มีรายการทดสอบที่แตกต่างออกไปเพื่อดูความก้าวหน้า ถ้าคะแนนที่เพิ่มขึ้นนี้แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น ถ้าคะแนนเท่าเดิมหรือลดลงแสดงให้เห็นว่านักเรียนจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือโดยการปรับหลักสูตร หรือปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนและต้องได้รับการช่วยเหลือในระดับต่อไป

ในขั้นที่ 2 การตรวจสอบความก้าวหน้าที่มีการกำหนดการช่วยเหลือให้นักเรียนประสบความสำเร็จ จะต้องมีการสร้างหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจขึ้นมาเพื่อตรวจสอบให้นักเรียนสามารถกลับไป เรียนในห้องเรียน ทั่วไป อย่างน้อยสองครั้งต่อสัปดาห์รวมทั้งการปรับเปลี่ยนหลักสูตรหรือออกแบบการเรียนการสอน ที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนรายบุคคล ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนตาม วัตถุประสงค์ระยะสั้น และเป้าหมายประจำปีที่อยู่ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan: IEP) ในการดำเนินงานให้สำเร็จนั้นโรงเรียนอาจต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรวมทั้งกำหนดคณะกรรมการทำงาน อย่างเป็นรูปธรรม

3. การให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาพิเศษตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการในโรงเรียนร่วมกันกำหนด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดเป้าหมายตามความ ต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล เช่น ระดับน้อยสำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำระดับ ปานกลางสำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและระดับมากสำหรับนักเรียนพิการ ประเด็นที่ควรนำมาใช้กำหนดเกณฑ์ เพื่อออกแบบกลยุทธ์การเรียนการสอนและการและวิธีการในระดับต่างๆ ดังนี้

- 3.1 ขนาดของกลุ่มการเรียนการสอน หรือการสอนรายบุคคล
- 3.2 ข้อกำหนดของเนื้อหาหรือมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 3.3 ระยะเวลาของการช่วยเหลือ ควรนับเป็นสัปดาห์
- 3.4 ความถี่ของการสนับสนุนความช่วยเหลือ
- 3.5 ความถี่ของการตรวจสอบความก้าวหน้า
- 3.6 ระดับความสามารถหรือทักษะของผู้สอน
- 3.7 วัตถุประสงค์การสอนเน้นพุทธิพิสัยหรือทักษะพิสัย การออกแบบกลยุทธ์การเรียนการสอน การ และวิธีการวัดประเมินผลนั้นขึ้นอยู่กับความชัดเจนของ

กระบวนการคัดกรองการตรวจสอบความก้าวหน้าของการตอบสนองการช่วยเหลือนักเรียนของครู หรือผู้ให้ความช่วยเหลือ

4. การให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง เป็นการสร้างความมั่นใจว่านักเรียนจะได้รับการเรียนการสอน ในห้องเรียนที่เหมาะสมในชั้นเรียนทั่วไปตามกฎหมาย ส่วนประกอบสำคัญที่นำไปสู่ความจริงจังในการให้ความ ช่วยเหลือที่นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาต้องการจากโรงเรียน มีดังนี้

- 4.1 ระบบการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติบนพื้นฐานข้อมูลที่สุดคล้องกับนักเรียนทุกคนในโรงเรียน
- 4.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ
- 4.3 การใช้รูปแบบการสอนตรง (Direct instruction model)
- 4.4 การระบุวัสดุการเรียนการสอนในแต่ละเนื้อหาสาระที่มีการปรับเปลี่ยนสำหรับนักเรียน
- 4.5 การตรวจสอบองค์ประกอบการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนสำคัญ
- 4.6 การวัดประเมินโดยใช้หลักสูตรเป็นฐาน (Curriculum Based Measurement: CBM)
- 4.7 การใช้วิดีโอหรือบันทึกข้อสังเกตของการเรียนการสอนเป็นแนวทางการปรับปรุงการเรียน การสอนแต่ละครั้ง

4.8 ตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นรายสัปดาห์ หรือรายเดือน

4.9 การเปรียบเทียบผลลัพธ์กับเป้าหมายการให้ความช่วยเหลือทุกสัปดาห์เป็นเส้นกราฟ การให้ความช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบสนับสนุนการช่วยเหลือของโรงเรียนด้วย ซึ่งควรมุ่งเน้นที่ครูต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตรและอ่านหลักสูตรของโรงเรียนเป็นประจำจนมีความคุ้นเคยกับหลักการและขั้นตอนของการนำหลักสูตรสู่การเรียนการสอน มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ การวัดผล การตรวจสอบความก้าวหน้า โดยใช้หลักสูตรเป็นฐาน ดังนั้นโรงเรียนจึงควรดำเนินการ ดังนี้

1. การฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรของโรงเรียนและให้บริการช่วยเหลือนักเรียนแบบมีอาชีวะ

2. การจัดสรรทรัพยากร ถ้าครูไม่มีทรัพยากรที่เหมาะสมที่จะใช้การช่วยเหลือ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะได้รับหรือแจกจ่ายทรัพยากรที่จำเป็นต่อการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงให้ได้รับการพัฒนาตามเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

5. ความเที่ยงตรงในการดำเนินการ RTI วิธีการช่วยเหลือและกระบวนการรวบรวมข้อมูลการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน การสนับสนุนทรัพยากร การปฏิบัติอย่างมีอาชีวะ ควรมีการตรวจสอบ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กระบวนการ RTI มีความสอดคล้องกับนักเรียนและบริบท สถานการณ์ ปัจจุบันมากที่สุด การดำเนินงานที่ทำให้แน่ใจว่านักเรียนตอบสนองต่อการช่วยเหลือในทางที่ดี เช่น กำหนดการช่วยเหลือในโครงสร้างของโรงเรียน มีผู้รับผิดชอบโดยตรง มีการปรับปรุงกระบวนการช่วยเหลือหลังการประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน อธิบายเทคนิค วิธีการช่วยเหลือที่ชัดเจนมีระบบ การรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะ การตัดสินใจกำหนดมาตรการรับมือกับข้อบกพร่องชัดเจน และระบุโทษหากไม่ ปฏิบัติตามข้อกำหนด

กล่าวโดยสรุปการตอบสนองต่อการช่วยเหลือหรือ RTI เป็นกระบวนการ ที่ป้องกันความล่าช้าในการเรียนรู้ ลดปัญหาพฤติกรรม อารมณ์ ป้องกันความล้มเหลวทางการเรียนของนักเรียน กระบวนการ RTI ควรเริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาลหรือประถมศึกษา เพื่อให้ครูสามารถช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้ทันเวลาที่ เช่น การปรับเปลี่ยนทัศนคติ กระบวนการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หรือการสอนเสริม ซึ่งครูควรมีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจเลือกเนื้อหา สาระ เทคนิค วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน วิธีการวัดประเมินผลที่ตรงกับเป้าหมายหลักสูตรและสอดคล้องกับปัญหาการเรียนของนักเรียน ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความก้าวหน้าทุกสัปดาห์ และโรงเรียนมีระบบการสนับสนุน เช่น พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนานักเรียน ทุกคนในโรงเรียน สนับสนุนทรัพยากร สนับสนุนการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บริการเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาที่เพียงพอแก่ครูในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนร่วมและได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด

เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ให้คำจำกัดความ “เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” (Assistive Technology : AT) ว่าเป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ หรือบริการที่ใช้สำหรับ

คนพิการโดยเฉพาะ หรือที่มีการดัดแปลงหรือปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการจำเป็น พิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล เพื่อเพิ่ม รักษา คงไว้ หรือพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่จะเข้าถึง ข้อมูล ข่าวสาร การสื่อสาร รวมถึงกิจกรรมอื่นใดในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตอิสระ

เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกมีระดับการใช้งานที่ซับซ้อนแตกต่างกัน ซึ่งอาจจัดแบ่งเป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ใช้เทคโนโลยี (No Technology) เช่น ด้ามจับดินสอ กระดาษขนาดพิเศษ

2. เทคโนโลยีระดับพื้นฐาน (Low Technology) หมายถึง เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้งานง่าย มีราคาถูก ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ พัฒนาทักษะและความชำนาญเฉพาะด้าน ส่วนมากเทคโนโลยีระดับนี้เป็นพื้นฐานของเทคโนโลยีระดับสูง เช่น แผ่นกระดานสื่อสาร (Communication boards) แท่นวางหนังสือ กระดานและดินสอเขียนเบรลล์ (Slate and Stylus) เป็นต้น

3. เทคโนโลยีระดับสูง (High Technology) หมายถึง เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องใช้กระแสไฟฟ้า มีการทำงานที่ซับซ้อน มีราคาแพง บางอุปกรณ์จำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญและมีการพัฒนาทักษะในการใช้งาน แต่ส่วนมากจะใช้งานง่าย ทั้งนี้อาจเป็นเครื่องมือที่สามารถหาซื้อได้ทั่วไปหรือเป็นเครื่องมือที่มีการออกแบบเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล เช่น แก้อั้วล้อเลื่อนไฟฟ้า เครื่องช่วยฟัง เครื่องแสดงผลของจอคอมพิวเตอร์เป็นอักษรเบรลล์ (Braille display) เป็นต้น

ประโยชน์และความสำคัญ

เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกจึงมีความจำเป็นสำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าถึงหรือทำกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันด้วยตนเองมากขึ้นและง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในสถานศึกษา กิจกรรมทางสังคม กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในสังคมกับบุคคลทั่วไปได้

อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษจะไม่สามารถใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หากขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่าง ๆ

การจัดหมวดหมู่และประเภทของเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกจะช่วยให้มองภาพรวมของเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกได้เข้าใจง่ายและชัดเจนขึ้น ซึ่งอาจแบ่งประเภทตามลักษณะการจัดให้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. อุปกรณ์เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive technology device) หมายถึง สิ่งของ อุปกรณ์และระบบผลิตภัณฑ์ที่ช่วยรักษาหรือเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

2. บริการเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive technology service) หมายถึง บริการที่ช่วยให้ผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเลือกการจัดหาและการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่

1. การประเมินความต้องการของผู้เรียนในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ
2. การจัดและการขอรับอุปกรณ์เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบการซื้อ การเช่า
3. การเลือก การออกแบบ การปรับ การนำมาใช้ การดูแลรักษา การซ่อมแซม หรือการใช้อุปกรณ์ทดแทนสำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ
4. การประสานงานและการบริการรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การบำบัด การช่วยเหลือการใช้บริการ
5. การอบรมและการช่วยเหลือด้านเทคนิค วิธีการใช้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษและครอบครัว
6. การอบรมและการช่วยเหลือนักวิชาชีพ บุคลากรและหรือผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

การจัดแบ่งประเภทอุปกรณ์เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. การจัดแบ่งตามประเภทการใช้งาน
2. การจัดแบ่งตามประเภทความต้องการจำเป็นพิเศษ

ในที่นี้ จะกล่าวถึงการจัดแบ่งตามประเภทการใช้งาน ดังนี้

1. อุปกรณ์ช่วยในการสื่อสาร (Communication aids)
2. อุปกรณ์ช่วยในการเข้าถึงคอมพิวเตอร์ (Computer access aids)
3. อุปกรณ์ช่วยในการใช้ชีวิตประจำวัน
4. อุปกรณ์ช่วยในการศึกษาและเรียนรู้
5. อุปกรณ์ช่วยในการเข้าถึงสภาพแวดล้อม
6. อุปกรณ์ช่วยในการปฏิบัติงาน
7. อุปกรณ์ช่วยในการได้ยินและได้ฟัง
8. อุปกรณ์ช่วยในการเคลื่อนไหวและการเดินทาง
9. อุปกรณ์ทดแทนอวัยวะที่สูญเสียไป
10. อุปกรณ์ช่วยในกิจกรรมนันทนาการและงานอดิเรก
11. อุปกรณ์ช่วยในการนั่งและการเคลื่อนที่
12. อุปกรณ์ช่วยในการเห็นและการอ่าน

การออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล

การออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล Universal Design for Learning: UDL หมายถึง โครงสร้างหรือการออกแบบบรรยากาศการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกันในด้านความรู้และทักษะ โดยการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้มีบรรยากาศที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงอาคารสถานที่และสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้

หลักการการออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล

1. วิธีการนำเสนอข้อมูลและความรู้ (means of representing information) ที่หลากหลาย และยืดหยุ่น เพื่อให้สัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างหลากหลายของผู้เรียน เช่น การนำเสนอแบบภาพขนาดขยายหรือใช้สีสันทันที่แตกต่าง การนำเสนอผ่านโสตทัศนูปกรณ์แบบสื่อประสม การนำเสนอผ่านระบบออนไลน์ เป็นต้น

2. วิธีการแสดงหรือสาธิตข้อมูลและความรู้ (means of the expression of knowledge) ที่หลากหลาย และยืดหยุ่นตัวอย่างเช่น การนำเสนอด้วยแผนภาพหรือแผนภูมิการเรียนรู้ผ่านโปรแกรมการเรียนรู้สำเร็จรูป โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อตรวจสอบคำผิด โปรแกรมคอมพิวเตอร์ PowerPoint เป็นต้น

3. วิธีการเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ (means of engagement in learning) ที่หลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น การให้สิทธิ์ ผู้เรียนเป็นผู้เลือกวิธีการเรียนรู้ การนำเสนอผ่านสื่อและ/หรือเอกสารประกอบการสอนการเรียนรู้ผ่านโครงงาน การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ การเรียนรู้โดยร่วมมือกัน (cooperative learning) เป็นต้น

ประโยชน์และความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล

UDL มีส่วนช่วยให้ผู้สอนออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการและข้อจำกัดของผู้เรียนที่มีความแตกต่างหลากหลาย เช่น

1. เด็กความบกพร่องทางการเรียนรู้ - เด็กทั่วไปที่มีปัญหาในการเรียนรู้
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นและความบกพร่องทางร่างกายและการเคลื่อนไหว - เด็กทั่วไปที่มีปัญหาในการเคลื่อนไหวหรือเคลื่อนย้ายชั่วคราว
3. เด็กที่มีปัญหา/อุปสรรคในการสื่อสารด้วยภาษาที่สอง
4. เด็กที่มาจากภูมิหลังและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างหลากหลาย
5. เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ - เด็กทั่วไปที่มีปัญหาด้านอารมณ์ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เด็กที่ขาดแรงจูงใจในการเรียน

การประยุกต์ใช้ UDL แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 การนำเสนอ การจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายวิธี ได้แก่

1. รูปแบบของข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลภาพ ข้อมูลเสียงหรือข้อมูลที่สัมผัสได้
2. ภาษาและสัญลักษณ์ที่หลากหลาย
3. โอกาสในการทบทวนความรู้และความเข้าใจจากการเรียนที่หลากหลาย

ระดับที่ 2 การสื่อสาร การให้โอกาสในการแสดงออกได้หลากหลายวิธีการ ได้แก่

1. การใช้ร่างกาย
2. การพูด
3. การใช้การทำงานของสมองระดับสูง (executive functioning)

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างแรงจูงใจ ได้แก่

1. การชักจูงความสนใจ โดยให้อิสระในการเลือกแก่ผู้เรียน

2. การสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ความพยายามและความสามารถของตนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
3. การเสริมสร้างทักษะการกำกับตนเอง (self-regulation)

ข้อควรคำนึงของการจัด UDL

ผู้จัดให้ควรคำนึงถึงการประยุกต์ UDL ตามหลักสากลที่ว่าด้วย NO CHILD LEFT BEHIND อาจกล่าวได้ว่า

1. ความแตกต่างหลากหลายเป็นบรรทัดฐานของการจัดชั้นเรียนและการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน
2. การนำ UDL มาใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
 - ความเหมาะสมของเป้าหมายการเรียนรู้
 - การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และมีความยืดหยุ่น
 - การใช้วิธีการที่แตกต่างหลากหลายและยืดหยุ่นเพื่อเข้าถึงการเรียนรู้ของบุคคล
 - การใช้วิธีการตรวจสอบและประเมินผลการเรียนรู้ที่เข้าถึงผู้เรียนและมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความแตกต่างหลากหลายของบุคคล
3. หลักการของ UDL จัดให้สำหรับทุกคน มิใช่เพียงบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
4. เทคโนโลยีช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ รวมถึงการควบคุมเทคโนโลยีระดับสูงอย่างคอมพิวเตอร์

5. เทคโนโลยีช่วยให้บุคคลปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น

กรอบแนวคิด SETT

เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้คุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเนื่องจากลดความลำบากและให้ความสำคัญกับความสามารถที่มีอยู่ เพราะนักเรียนบกพร่องทางการเรียนรู้ มีจุดเด่น ข้อจำกัด ความสนใจและประสบการณ์เฉพาะบุคคล การเลือกเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักเรียนควรมีการวิเคราะห์อย่างละเอียดเป็นระบบ

การใช้กรอบงาน SETT เป็นการพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญหรือนักการศึกษาพิเศษจะเป็นผู้เลือกอุปกรณ์เครื่องช่วยเพื่อรับประกันความสามารถในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่ไม่คาดคิดที่อาจจะเกิดขึ้น กรอบงาน SETT เป็นการออกแบบแผนการและการตัดสินใจร่วมกัน SETT เป็นอักษรย่อมาจากคำ 4 คำ คือ 1) นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา (Student: S) 2) สภาพแวดล้อม (Environment: E) 3) งานหรือกิจกรรม (Tasks: T) และ 4) เครื่องมือหรืออุปกรณ์เครื่องช่วยเหลือ (Tools: T) กรอบงาน SETT เป็นเครื่องมือที่ช่วยรวบรวมข้อมูลและการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากทีมงานเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับบริการที่สนับสนุนให้ การจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษประสบความสำเร็จในการเรียนในโรงเรียน

กรอบงาน SETT พัฒนาขึ้นจากพื้นฐานการพัฒนาระบบเพื่อเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมในการพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น การสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องช่วยเหลือ การบริการ ยุทธศาสตร์

สิ่งอำนวยความสะดวก โดยทีมผู้ช่วยเหลือจะต้องมีการแลกเปลี่ยนมุมมอง ความเข้าใจ เกี่ยวกับตัวนักเรียน การดำเนินกิจกรรมประจำวันในสิ่งแวดล้อมที่นักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่ทำด้วยตนเอง หรือทำร่วมกับคนอื่น งานหรือกิจกรรมที่นักเรียนควรทำหรือจำเป็นต้องทำด้วยตนเองหรือการเรียนรู้ที่ จำเป็นตามวัย การช่วยเหลือของ ทีมผู้ช่วยเหลือจะต้องเป็นไปอย่างกระตือรือร้นทั้งการสอน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้การจัดการศึกษา ประสบความสำเร็จ

ข้อมูลความต้องการจำเป็น ความสนใจหรือความสามารถของนักเรียนแล้ว ทีมช่วยเหลือจะออกแบบ รายละเอียดสิ่งแวดล้อม งานหรือกิจกรรมที่เหมาะสมภายใต้แนวคิดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student – Centered) สิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ (Environmentally - Useful) และงานที่เป็นจุดเน้น (Task – Focused) เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ช่วยเหลือ (Tools)

การใช้กรอบงาน SETT ทีมงานต้องทำความเข้าใจกันเกี่ยวกับรายละเอียดในการปฏิบัติ ซึ่งต้องตอบคำถามในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านนักเรียน ทีมงานจะต้องตอบคำถามดังนี้ 1) อะไรคือความต้องการของนักเรียนที่สามารถทำได้ 2) ความต้องการจำเป็นอะไรที่สัมพันธ์หรือส่งผลกับการทำกิจกรรมหรืองานของนักเรียน 3) นักเรียนมีความสามารถอะไรในปัจจุบัน 4) นักเรียนมีหน้าที่หลักอะไรที่ต้องทำในแต่ละวัน

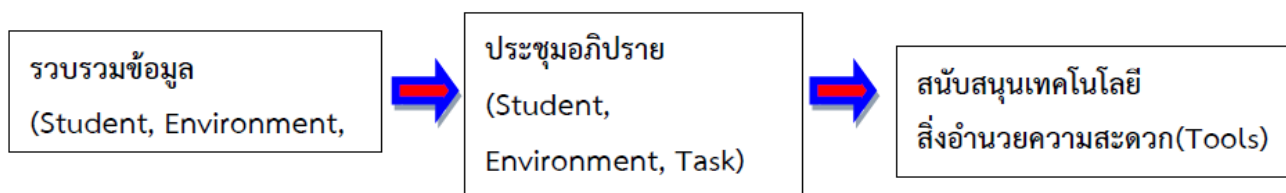
ด้านสิ่งแวดล้อม ทีมงานมีข้อควรคำนึง ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางโครงสร้างและกายภาพที่สิ่งแวดล้อมนักเรียนมีอะไรบ้าง 2) สิ่งสนับสนุนอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและทีมช่วยเหลือ 3) วัสดุและอุปกรณ์อะไรที่จะสามารถใช้ประโยชน์ได้ในเวลานี้ 4) อะไรเป็นประเด็นสำคัญในการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเรียนการสอนและเทคโนโลยี 5) ครอบครัวและทีมช่วยเหลือมีความคาดหวังอะไรบ้างเกี่ยวกับการช่วยเหลือนักเรียน

ด้านกิจกรรมหรืองาน ทีมงานมีข้อควรคำนึง ดังนี้ 1) กิจกรรมหรืองานในสิ่งแวดล้อมเฉพาะอะไรที่สามารถตั้งเป้าหมายในแผนการจัดการเฉพาะบุคคลได้ 2) กิจกรรมหรืองานอะไรที่ต้องกำหนดให้ครอบคลุมถึงการออกแบบสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกัน เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมหรือการสื่อสาร ซึ่งต้องมีการกำหนดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนมีโอกาสได้อยู่ร่วมกับคนอื่น

ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องมือ อุปกรณ์ กลยุทธ์หรือบริการ ทีมงานมีข้อควรคำนึง ดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมายทางการศึกษาควรกำหนดเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกหรือบริการใช้หรือไม่ 2) ประโยชน์ของระบบสนับสนุน อุปกรณ์เครื่องช่วย ระบบบริการซึ่งเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ หรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คืออะไร 3) การระดมสมองเกี่ยวกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์เครื่องช่วยที่เป็นส่วนประกอบของระบบการช่วยเหลือตามความต้องการจำเป็น 4) เลือกเครื่องมือหรืออุปกรณ์เครื่องช่วยเหมาะสมสำหรับทดลองในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ 5) วางแผนการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์เครื่องช่วยที่ทดลองใช้แล้ว เช่น การเปลี่ยนแปลง วิธีการใช้ คำแนะนำการใช้ เป็นต้น

กระบวนการสนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกโดยใช้กรอบงาน SETT

การสนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกโดยใช้กรอบงาน SETT มีกระบวนการดังภาพ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการสนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกโดยใช้กรอบงาน SETT

1. รวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลการประเมินสมรรถภาพนักเรียน กิจกรรมที่ทำระหว่างวัน สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่นักเรียนดำเนินชีวิตอยู่ ทักษะของคนรอบข้าง
2. การประชุมอภิปราย เป็นการพิจารณาสนับสนุนระบบเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษภายใต้ข้อมูลจากหลายแหล่งที่มีอยู่เพื่ออธิบายและจำแนกประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จัดลำดับแนวทางการแก้ปัญหา เตรียมอุปกรณ์เครื่องช่วยเลือก ออกแบบ ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อม พัฒนาแผนการช่วยเหลือ ที่สอดคล้องกับข้อมูลการประเมินด้านต่าง ๆ รวมทั้งเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน
3. การสนับสนุนระบบเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งอาจเป็น เครื่องมือ อุปกรณ์ กลยุทธ์หรือบริการที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน รวมทั้งการอบรม ให้ความรู้ผู้ดูแลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิธีการใช้ การซ่อมบำรุง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อลดข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตของนักเรียนให้มากที่สุด การพิจารณาความต้องการใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกตามกรอบงานนี้เป็นประโยชน์ต่อทีมผู้ช่วยเหลือ คือ 1) การอธิบายและการจำแนกประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) การรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งเข้าด้วยกัน 3) การวิเคราะห์ข้อมูล 4) การจัดลำดับแนวทางการแก้ปัญหา 5) การพัฒนาแผนการช่วยเหลือที่สอดคล้องกับข้อมูลการประเมินด้านต่าง ๆ รวมทั้งเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันและ 6) การชี้ผลลัพธ์ซึ่งทำทีมงานพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษามีเป้าหมายร่วมกันในการช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม

ตัวอย่าง การพิจารณาสนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกตามกรอบงาน SETT

นักเรียน (Student : S)	สภาพแวดล้อม (Environment : E)	งาน/กิจกรรม (Tasks : T)	เครื่องมือ (Tools : T)
สิ่งที่จำเป็นต้องทำ - มีส่วนร่วมกับเพื่อนในกิจกรรมนันทนาการ - พัฒนาทักษะการควบคุมตนเอง ความต้องการจำเป็นพิเศษ - มีข้อจำกัดเรื่องการพูด - ก้าวร้าวเวลาเปลี่ยนแปลงกิจกรรม ความสามารถพื้นฐาน - บอกความต้องการโดยใช้ท่าทางได้ - พูดอย่างมีความหมายได้ บางคำเช่น “ไม่” “พ่อ” - ชี้รูปภาพตามคำบอกได้ - ทำตามคำสั่งอย่างง่าย ได้ ปัญหาที่ต้องแก้ไข - ก้าวร้าวขณะร่วมกิจกรรมนันทนาการ - จำเป็นต้องใช้กระดานสื่อสาร	ห้องเรียนรวมทั่วไป มีสื่อ อุปกรณ์ที่พร้อมใช้งาน การจัดการชั้นเรียน โต๊ะกลม 4 กลุ่ม ปัญหาที่ต้องแก้ไข - ห้องเรียนเสียงดัง - พฤติกรรมก้าวร้าว การจัดการเรียนการสอน นักเรียนนั่งเป็น 3 กลุ่ม ละ 10 คน การสนับสนุนที่มีอยู่ - ครู 1 คน - ผู้ช่วยครู 1 คน - โต๊ะปรับพฤติกรรมหลังห้อง ผู้ที่เกี่ยวข้อง - นักฝึกพูด - นักสังคมสงเคราะห์	บริเวณทำกิจกรรม - ชักทายเพื่อนหรือคนอื่น - เข้ากลุ่มเพื่อน - กิจกรรมนันทนาการ - เล่นของเล่น - การเล่นเป็นกลุ่ม กิจกรรมตาม IEP - ชักทายเพื่อน - เลือกกิจกรรม นันทนาการ - จับคู่สัญลักษณ์ - การขอ/แสดงความคิดเห็น ระหว่างทำกิจกรรม องค์ประกอบการทำงานให้เสร็จ - ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน - การวางเงื่อนไขให้ไปอยู่ที่โต๊ะปรับพฤติกรรมหลังห้อง - การสร้างทางเลือกด้วยตนเอง การปรับเปลี่ยนเวลา - เตรียมคำศัพท์ในสมุดสื่อสาร - ใช้สื่อการสอนทั้งการพูดและสิ่งที่มองเห็นได้ - เกมจับคู่ การสนับสนุนเทคโนโลยี ตารางกิจกรรมประจำวันมีองค์ประกอบเหมือนเกม	ไม่ใช่เทคโนโลยี - รูปถ่ายเพื่อนชักทาย - ปากกา ดินสอบันทึกคะแนน - ตารางกิจกรรมและรูปภาพ - กระดานทางเลือกสำหรับเลือกเกม เทคโนโลยีระดับต่ำ - กระดานสื่อสาร มีคำกับภาพที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน การรอคอย การเรียนรู้กติกา เช่น ถึงคิวฉัน ถึงคิวคุณ หยุดรอ ไม่โกง คุณชนะ ฉันชนะ เสร็จแล้ว เล่น เกมใหม่ เล่นซ้ำ เป็นต้น - บัตรภาพหรือบัตรประโยค แสดง พฤติกรรมพึงประสงค์ เช่น “ถ้าหยุดหงิดหงูจะ นั่งนิ่งหรือเดินออกไปข้าง นอกห้อง” บริการ ฝึกพูดโดยครู

สรุปสาระสำคัญ

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในประเทศไทยปัจจุบันนี้มีรูปแบบการจัดที่หลากหลาย และผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษสามารถเลือกบริการได้ตามอายุ ประเภท ความพิการ และระดับความรุนแรง ได้แก่ รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ การจัดการศึกษาของโรงเรียนเฉพาะความพิการ การจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียนร่วม และการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ ซึ่งเด็กพิการแต่ละคนมีศักยภาพ หากได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม โดยวิธีการที่เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล เด็กพิการจะสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามศักยภาพ ต้องได้รับความเข้าใจและการช่วยเหลือที่ถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่แรกพบความพิการหรือแรกเกิด ดังนั้นการช่วยเหลือเด็กพิการตั้งแต่แรกเริ่มจึงมีความสำคัญยิ่ง ผู้ปกครอง ครู อาสาสมัครเพื่อเด็กพิการหรือบุคคลทั่วไปหากมีความรู้ความเข้าใจในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการก็จะสามารถให้การช่วยเหลือเด็กพิการได้ถูกต้อง เหมาะสมมากขึ้น

แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program : IEP) หมายถึง แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนด เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อให้คนพิการได้รับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องความต้องการจำเป็นพิเศษเป็นรายบุคคลและใช้เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ การตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนและพัฒนาการของคนพิการ

การวางแผนการเปลี่ยนผ่าน เป็นกระบวนการที่ทำร่วมไปกับการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยใช้หลักการบุคคลเป็นศูนย์กลาง (Person-Centered Approach) ซึ่งสามารถวางแผนการเปลี่ยนผ่านได้ทันทีที่เห็นว่าเหมาะสม การวางแผนการเปลี่ยนผ่านต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ปกครอง ตัวผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา องค์กร ชุมชน การวางแผนการเปลี่ยนผ่านเป็นกระบวนการสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับบริการที่ต่อเนื่องสอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งจะช่วยให้ ผู้เรียนบรรลุถึงเป้าหมายตามศักยภาพของตนเองได้มากที่สุด

เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกจึงมีความจำเป็นสำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าถึงหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเองมากขึ้นและง่ายขึ้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในสังคมกับบุคคลทั่วไปได้อย่างไร้ขีดจำกัด หากขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการ การใช้งาน จะทำให้ไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติมที่ต้องศึกษา

สำหรับผู้ศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ นอกจากหนังสือ ชุดการศึกษาด้วยตนเองแล้ว ผู้ศึกษาเองนั้นควรหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ในเรื่องของรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษา นวัตกรรมจัดการศึกษา รวมทั้งการจัดบริการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เนื่องจากปัจจุบันการศึกษาสำหรับคนพิการได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านต่างไปมาก ผู้ศึกษาจึงควรหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ แหล่งข้อมูลเพิ่มเติมที่ต้องศึกษา เช่น

1. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2556

2. เว็บไซต์ กลุ่มวิจัยและพัฒนาสื่อเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาสำหรับคนพิการ เว็บไซต์ ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ <http://special.obec.go.th/special>

3. เว็บไซต์ กระทรวงศึกษาธิการ www.moe.go.th

ซึ่งหนังสือและเว็บไซต์เหล่านี้จะสามารถหาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่อง ดังนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

หน่วยงานและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

หนังสือที่น่าสนใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษ

ชื่อหนังสือ รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับครูในโรงเรียนเฉพาะความพิการ

ผู้เขียน ณัฏพร นกสกุล

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2554

รายละเอียด: หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ที่นำไปทดลองใช้ในศูนย์การเรียนรู้เด็กพิเศษประกาศาญญา โดยใช้ขั้นตอนตามกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process: KMP) ใช้กระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง (Change Management Process: CMP) ในการแก้ไขปัญหาการจัดการความรู้ในองค์กร และสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Communities of Practice : COP) เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจเรื่องการจัดการความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ สามารถนำความรู้และแนวคิดจากหนังสือเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชื่อหนังสือ เด็กพิเศษ

ผู้เขียน เพ็ญแข ลิมศิลา

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2552

รายละเอียด: หนังสือเล่มนี้ ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงสังคมสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

ตั้งแต่ทุกคนในครอบครัว โรงเรียน ครูบาอาจารย์ เพื่อนๆ ที่เป็นส่วนสำคัญที่สุดสำหรับการช่วยเหลือเด็กพิเศษ แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์เป็นเพียงผู้ชี้แนะแนวทางและโอกาสให้ได้รับการ รักษาแก่เด็กพิเศษเท่านั้น การตัดสินใจเป็นเรื่องของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่มีสิทธิ์ชี้ขาดว่าจะให้เด็กพิเศษใน ปกครองได้รับโอกาสในการ รักษาหรือไม่ รวมถึงการยอมรับของผู้คนในสังคมที่จะช่วยให้เด็กพิเศษเหล่านี้ เติบโตขึ้นในสังคมเดียวกับพวก เราอย่างมีความสุข และไม่เป็นการละเมิดของประเทศ

บรรณานุกรม

- กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนมัธยมศึกษา .กรุงเทพฯ. กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). ชุดเอกสารการศึกษาด้วยตนเอง วิชาการศึกษาพิเศษ
- ความรู้พื้นฐานทางการศึกษาพิเศษ. กรุงเทพฯ.
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2553). ชุดฝึกอบรมการศึกษาพิเศษ โครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจา ชลธาร์นนท์.(2532). การจัดที่อยู่อาศัยสำหรับบุคคลพิการ. ในเอกสารการสอนชุดวิชา การดูแลบุคคลพิการ หน่วยที่ 8-15, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เบญจา ชลธาร์นนท์.(2538). รวมบทความวิชาการทางการศึกษาพิเศษ. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก. เบญจา ชลธาร์นนท์.(2543).การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วม. เอกสารประกอบ
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 เมษายน 2543.กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- เบญจมาศ กลิ่นดี. (2553). การจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทย.(ออนไลน์) :
<http://www.learners.in.th/blogs/posts/356419..> 30 พฤษภาคม 2556.
- ผดุง อารยะวิญญู. อาร์ ที ไอ กระบวนการสอนในแนวใหม่.กรุงเทพฯ:ไอ.คิว.บุ๊กเซ็นเตอร์ จำกัด. ผดุง อารยะวิญญู.(2539). การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.
- กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ผดุง อารยะวิญญู, วาสนา เลิศศิลป์.(มปป.).การเรียนรู้รวม Inclusion.กรุงเทพฯ:ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ.เอ็น. ที.
- มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ.(2555). คู่มือศูนย์การเรียนรู้ฟื้นฟูเด็กพิการโดยครอบครัว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). การคัดแยกและส่งต่อคนพิการเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ศรีศักดิ์ ไทยอารีย์และคณะ. (2542). สภาพการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ รายงานการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สมพร หวานเสร็จ.(2553). RTI.เอกสารประกอบการบรรยาย ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 9 จังหวัดขอนแก่น สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมพร หวานเสร็จ.(2555). SETT.เอกสารประกอบการสอนวิชา เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา.คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ .(มปป.).คู่มือการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
- เอกสาร อัดสำเนา
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ .(มปป.). คู่มือการให้บริการช่วยเหลือครอบครัว เอกสารอัดสำเนา
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (มปป). คู่มือแผนการเปลี่ยนผ่าน เอกสารอัดสำเนา

สำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ .(มปป.). ร่างแนวทางการจัดตั้งและพัฒนาการศึกษา
 ในศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ เอกสารอัดสำเนา
 สุชาดา จักรพิสุทธิ์และคนอื่น ๆ. 2548. การศึกษาทางเลือก : โลกแห่งการเรียนรู้นอกโรงเรียน.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (ออนไลน์)
http://en.wikipedia.org/wiki/Alternative_education
 เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. : คัมภีร์ กศน.
http://www.wt.ac.th/~technology/content/14_31_40.pdf
 ดารณี ศักดิ์ศิริผล. (2558) แผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว.
<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/5534/5179>

แบบทดสอบท้ายบท ชุดเอกสารศึกษาด้วยตนเอง
วิชาความรู้พื้นฐานด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เล่มที่ 3
การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

1. บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรม ในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ
 - ก. เด็กพิเศษ
 - ข. คนพิการ
 - ค. เด็กบกพร่อง
 - ง. เด็กที่ต้องได้รับการช่วยเหลือเร่งด่วน
2. “ผู้ดูแลคนพิการ” ตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ตรงกับบุคคลใด
 - ก. บิดา มารดาที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ
 - ข. ผู้ปกครอง ที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ
 - ค. สามี ภรรยาที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ
 - ง. ถูกหมดทุกข้อ
3. แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล สอดคล้องกับ ข้อใด
 - ก. แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
 - ข. แผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล
 - ค. แผนการจัดการเรียนรู้รายบุคคล
 - ง. แผนการจัดการศึกษารายบุคคล
4. ขั้นตอนในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ขั้นตอนแรกได้แก่ข้อใด
 - ก. การรวบรวมข้อมูล
 - ข. การคัดกรองประเภทความพิการทางการศึกษา
 - ค. การประเมินความสามารถพื้นฐาน
 - ง. การประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง

5. สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบ ความพิการจนตลอดชีวิต และจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ครู บุคลากรและชุมชน รวมทั้ง การจัดสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

- ก. สถานศึกษาเฉพาะความพิการ
- ข. ศูนย์การศึกษาพิเศษ
- ค. ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ
- ง. องค์การคนพิการแต่ละประเภท

6. สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการโดยเฉพาะ โดยหน่วยงานการศึกษา นอกโรงเรียน บุคคล ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันทางสังคมอื่นเป็นผู้จัด ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา อุดมศึกษาและหลักสูตรระยะสั้น

- ก. สถานศึกษาเฉพาะความพิการ
- ข. ศูนย์การศึกษาพิเศษ
- ค. ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ
- ง. องค์การคนพิการแต่ละประเภท

7. สิทธิทางการศึกษาของคนพิการ ข้อใด ไม่ถูกต้อง

- ก. ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต
- ข. ได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา
- ค. เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา
- ง. ได้รับทุนการศึกษา เพื่อการศึกษาต่อได้ตลอดชีวิต

8. สิทธิทางการศึกษาของคนพิการข้อใดไม่ถูกต้อง

- ก. ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพ
- ข. การจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ
- ค. เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา
- ง. สามารถเลือกวัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของตนเอง

9. ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้เป็นอย่างไร

- ก. สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ
- ข. สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด
- ค. สอดคล้องกับศักยภาพของเด็กพิการ
- ง. สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้

10. สถานศึกษาต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละกี่ครั้ง

- ก. หนึ่งครั้ง
- ข. สองครั้ง
- ค. สามครั้ง
- ง. สี่ครั้ง

11. สถานศึกษาใดปฏิเสธไม่รับคนพิการเข้าศึกษา ให้ถือว่าเป็นเช่นไร

- ก. การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามกฎหมาย
- ข. ผิดกฎหมาย
- ค. ต้องถูกฟ้องร้องทางศาลปกครอง
- ง. ละเมิดสิทธิมนุษยชน

12. มีหน้าที่จัดการศึกษาตามภารกิจแก่คนพิการ โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล

- ก. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
- ข. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
- ค. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ง. สถานศึกษาเฉพาะความพิการของรัฐ

13. สถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ ทั้งในลักษณะอยู่ประจำ ไป-กลับ และรับบริการที่บ้านตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ตรงกับข้อใด

- ก. ศูนย์การศึกษาพิเศษ
- ข. สถานศึกษาเฉพาะความพิการ
- ค. ศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ
- ง. องค์กรคนพิการแต่ละประเภท

14. กระบวนการจัดการศึกษาที่จัดให้นักเรียนในวัยเดียวกันทุกคนได้เข้าเรียนในชั้นเรียนเดียวกันให้ได้มากที่สุด โดยไม่มีข้อจำกัดในความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน สอดคล้องกับข้อใด

- ก. การเรียนรวม
- ข. การเรียนในศูนย์การศึกษาพิเศษ
- ค. การเรียนในศูนย์การเรียนรู้เฉพาะความพิการ
- ง. การเรียนในองค์กรคนพิการแต่ละประเภท

15. เป็นการจัดผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษเข้าเรียนร่วมกับผู้เรียนทั่วไปเต็มเวลา และเรียนเหมือนกับนักเรียนทั่วไปทุกประการ สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนร่วม ตามข้อใด
- ก. ชั้นเรียนปกติเต็มวัน
 - ข. เรียนร่วมชั้นปกติเต็มวันและมีครูการศึกษาพิเศษให้คำปรึกษา
 - ค. การเรียนร่วมปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน
 - ง. การเรียนร่วมชั้นปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม
16. เป็นการจัดการเรียนตามปกติในห้องเรียนปกติอยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น แต่ได้รับการด้านการสอนเสริมจากครูเดินสอนตามตารางที่กำหนด สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนร่วม ตามข้อใด
- ก. ชั้นเรียนปกติเต็มวัน
 - ข. การเรียนร่วมปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน
 - ค. เรียนร่วมชั้นปกติเต็มวันและมีครูการศึกษาพิเศษให้คำปรึกษา
 - ง. การเรียนร่วมชั้นปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม
17. กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพและเตรียมความพร้อมให้กับเด็กที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่แรกเกิดหรือตั้งแต่เมื่อทราบว่ามีความบกพร่อง สอดคล้องกับข้อใด
- ก. การฟื้นฟู
 - ข. การบำบัด
 - ค. การให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม
 - ง. การรักษาเด็กพิการแรกเกิด
18. แผนที่ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะมีการประชุมร่วมกันระหว่างครอบครัวของเด็กที่มีความต้องการพิเศษและผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อวางแผนในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ สอดคล้องกับ ข้อใด
- ก. แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล
 - ข. แผนการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล
 - ค. แผนการจัดการเรียนรู้รายบุคคล
 - ง. แผนการให้บริการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว

19. เครื่องมือ อุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์หรือบริการที่ใช้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ หรือที่มีการดัดแปลงหรือปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล เพื่อเพิ่ม รักษา คงไว้ หรือพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่จะเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร การสื่อสาร รวมถึงกิจกรรมอื่นใดในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตอิสระสอดคล้องกับข้อใด

- ก. สื่อและอุปกรณ์สำหรับคนพิการ
- ข. สื่อและอุปกรณ์สำหรับเด็กพิเศษ
- ค. เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก
- ง. เทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับเด็กพิการ

20. ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับกรอบงาน SETT

- ก. นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา
- ข. สภาพแวดล้อม
- ค. งานหรือกิจกรรม
- ง. ครูและบุคลากรทางการศึกษา

เฉลยแบบทดสอบท้ายบท

ข้อ 1	ข.	ข้อ 11	ก.
ข้อ 2	ง.	ข้อ 12	ง.
ข้อ 3	ก.	ข้อ 13	ข.
ข้อ 4	ก.	ข้อ 14	ก.
ข้อ 5	ข.	ข้อ 15	ก.
ข้อ 6	ค.	ข้อ 16	ข.
ข้อ 7	ง.	ข้อ 17	ค.
ข้อ 8	ง.	ข้อ 18	ง.
ข้อ 9	ก.	ข้อ 19	ค.
ข้อ 10	ก.	ข้อ 20	ง.

แบบเขียนสะท้อนคิด (Reflection Paper)

คำชี้แจง : โปรดใช้คำถามต่อไปนี้ในการเขียนสะท้อนคิดจากการศึกษด้วยตนเอง ไม่เกิน 2 หน้ากระดาษ

1. ท่านได้ทราบอะไรจากการศึกษาชุดเอกสารศึกษด้วยตนเองฉบับนี้?
2. ท่านเคยมีประสบการณ์หรือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อย่างไร
3. หากท่านได้รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ท่านจะนำความรู้ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้อย่างไร
4. ท่านวางแผนนำความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษไปใช้อย่างไรในอนาคต

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ